

162. Kalinowski: Grabovského Keltora Duchovný

3. Kainy plat

- a. ...
- b. ...
- c. ...
- d. ...
- e. ...
- f. ...
- g. ...

HISTORICO – PEDAGOGICKÉ FÓRUM

II, Ze Wolarných Duchovných ...

- 1. ...
- 2. ...
- 3. ...
- 4. ...
- 5. ...
- 6. ...
- 7. ...
- 8. ...
- 9. ...
- 10. ...

(Internetový časopis pre dejiny pedagogiky a školské múzejníctvo)

2 / 2 0 1 3

(roč. II)

ISSN 1338 – 693x

Bratislava

O B S A H

Pohľad do dejín školy v Malých Zlievciach v 18. storočí (Jozef Drenko)	3
Študenti zo Slovenska na odbore architektúry Českej vysokej školy technickej v Brne v medzivojnovom období (Libor Bernát)	13
Prvé odborné práce Jozefa Máteja (1949 – 1957) (Vladimír Michalička)	27
Správy	32
Recenzie	35
Anotácie	36

DEJINY PEDAGOGIKY

Pohľad do dejín školy v Malých Zlievcach v 18. storočí Jozef Drenko

Abstrakt: Príspevok sa zameriava na evanjelickú latinskú školu v Malých Zlievcach v 18. storočí, ktorá dosiahla úroveň nižšieho gymnázia. Čo bolo pre ňu charakteristické (zriaďovateľ, učitelia, inšpekcia školy v r. 1750, obsah výchovy a vzdelávania, vyučovacie jazyky, učebnice, materiálne podmienky, kultúrny dosah a pod.).

Kľúčové slová: učitelia, metódy vyučovania, učebné predmety, žiaci, alumneum, školské budovy, vokátory.

ÚVOD

Malé Zlievce (Novohradská stolica, v súčasnosti okres Veľký Krtíš) sa v 13. storočí odčlenili z pôvodnej obce Zlievce. Evanjelický cirkevný zbor tu vznikol v prvej polovici 17. storočia (prvý známy farár Pavel Wokaun od r. 1622). Pri kanonickej vizitácii Davida Lányho v r. 1657 Malozlievčania sľúbili vystavať školu.¹ Kanonická vizitácia, ktorú konal Antal Žigmund Ordódy 6. októbra 1688 uvádza, že je tu kamenný kostol a v dedine je 90 ev. duší. Funkciu školského majstra zastáva kazateľ Ondrej Trentol (pôsobil tu v r. 1676-1690).² Ďalším učiteľom bol asi od r. 1693 Ondrej Farkaš.³ Ev. kostol, pôvodne gotický, bol viackrát prestavaný (1633, 1770), zvoný (1631, 1754), kaštieľ barokový (1709), neskôr dve kúrie. V r. 1720 v obci bolo 5 poddanských domácností (3 slovenské, 2 maďarské). Obyvatelia sa zaoberali poľnohospodárstvom a vinárstvom.⁴ Z učiteľov sú zachytení: Andrej Labáth (do r. 1706), po ňom Fridrich Faško, znovu Ondrej Farkaš (1720) a Juraj Kádassy (od r. 1724 odišiel za farára). V obci bola dedinská škola menej artikulórna - De scholis Pagensibus minus Articularibus. Od roku 1721 zemepáni Prónayovci, Ivánkovci a Gyuriovcí podporovali štvortriednu latinskú školu - Alma Fraternitatis Neogradiensis.⁵ Novohradský seniorát, kde

¹ Kan. viz. Davida Lányho z r. 1657 uložená Evangélikus Országos Levéltár (EOL) v Budapešti, Lib. vis. 1657.

² Kan. viz. A. Ž. Ordódy z 6. 10. 1688 Egyetemi könyvtár kéziratáa (Rkp. oddelenie univerzitnej knižnice) v Budapešti. Collectio Hevenesiana Tomus LX.

³ Gymnaziológia Rezika a Matthauidesa zachytáva školu v M. Zlievcach ako Schola pagense minus articularis (Škola s gramatickým stupňom latinčiny). Život Ondreja Farkaša opisuje iba prešovský exemplár v Additamenta, list 243. Farkaš - Mišovicov žiak v Rožňave, inak Režíkov žiak v Prešove, krátko pôsobil v Rožňave potom vychovával deti v M. Zlievcach. Učil na rôznych miestach (Krupina, Necpaly, odkiaľ v r. 1720 zase prišiel do M. Zlievec). V humanitných vedách dobre podkutý, znamenitý básnik. Potom pôsobil na rôznych školách : Strehová, Aszód, rektor v Ožďanoch . Po usilovnej dlhoročnej práci strávenej v školskom prachu odišiel do cirkevných služieb v Cinobani, zomrel 31.1.1753 v Kalinove.

⁴ DRENKO, J.: Kostoly novohradského seniorátu. Lučenec, 2005, s. 25-26. DRENKO, J.: Kaštiele a kúrie Novohradu. Lučenec, 2007, s. 28-29. Kol. aut.. Encyklopédia miest a obcí Slovenska, PS -Line. Lučenec. 613 s. (heslá obcí okr. Veľký Krtíš spracoval Jozef Drenko).

patrili aj Malé Zlievce od r. 1731, bol zadelený do banského dištriktu. Protestantské školstvo sa riadilo nariadením Karola III. (Resolutio Carolina, 1731, ktoré vlastne obnovilo ústavu šopronského snemu z r. 1681) a slúžilo ako norma až do r. 1790.

V malej dedinke boli dve školské budovy, ktoré vyhoreli v r. 1743. Od roku 1745 začal viesť farár Ján Demian ev. matriky v M. Zlievcach. V roku 1744 bola v Pôtri (predtým Sv. Peter) kongregácia duchovného a svetského stavu a pre školu v Malých Zlievcach zriadili aj základinu novohradských zborov vo výške 65 rýnskych zlatých, ktoré zložili jednotlivé zbory podľa osobitného kľúča.⁶ Školské budovy boli opravené v r. 1745-46 bez predbežného súhlasu svetskej vrchnosti. Zlievčania boli braní na zodpovednosť intimátom miestodržiteľskej rady z 11. októbra 1748 a súčasne napomenutí, aby sa v ich škole nevyučovalo vyšším náukám ako je „trivium“.⁷

V roku 1748 farár Michal Coroni pozval za učiteľa do Malých Zlievec Jozefa Gresskovitza. V roku 1749 v Uhorsku bolo 22 menších škôl s gramatickým stupňom, 8 s vyšším stupňom a 5 lýceí, čiže spolu 36 latinských škôl aj s alumneom.⁸ Medzi školy s vyšším ako gramatickým stupňom patrila aj škola v Malých Zlievcach. Na školu v M. Zlievcach upozornil novohradský seniorát listom z 12. januára 1750 Gabriel Čemický zemepán zo Stracín. Na túto výzvu zareagoval seniorátny konvent v Tomášovciach 4. februára 1750, ktorý vyslal osobitnú komisiu na prešetrenie školy v M. Zlievcach.⁹

Členmi komisie boli Gabriel Čemický seniorálny dozorca a t.č. vicišpán Novohradskej stolice, Gabriel Balassovitz, sudický farár a seniorátny zapisovateľ,¹⁰ Pavol Kuzmány lovinobanský farár a orátor bratstva, Michal Coroni, vicenotárius a miestny farár v M. Zlievcach (ktorý v Tomášovciach prevzal knižky katechizmu pre školu v M. Zlievcach), Ondrej Eger, dekan z Veľkého Krtíša, Samuel Lauro, farár v Ábelovej, František Gyura, miestny inšpektor a zemepáni Pavel Pronay, Andrej Gedei a i. Revíziu školy v M. Zlievcach

⁵ REZÍK, J.-MATTHAEIDES, S.: *Gymnaziológia. Dejiny gymnázií na Slovensku*. Bratislava s. 537. Kol. aut. : *Malé Zlievce (1245 -2005)*, vyd. Ján Mráz Modrý Kameň, pre Obecný úrad v Malých Zlievcach 2005. s. 18.

⁶ Ephemedrides v I. zv. turopolských matrik. Pozn.: Ev.matriky obce Turie Pole sú vedené (narod. od r.1727, sobáš. a zomr. od r. 1732, uložené MV SR Štátny archív Banská Bystrica) ako aj v 11§ vo zv. Protocollum Eccl. Av.A.Conf. Kis Zellőnsis (odpis od r. 1805 Ev. farský úrad Malé Zlievce.

⁷ ADAMOVIČ, Š.: *Evanjelické cirkevné školstvo v Novohrade v 17. a 18. storočí*. In *Pedagogický zborník 12, č. 3-4, MS Martin 1947, s. 202.*

⁸ Kol.: *A Magyar nevelés története I. Tankönyviadó*. Budapest 1988, s. 124.

⁹ DRENKO, J.: *Dejiny tomašovského evanjelického cirkevného zboru*. Tomášovce E. a. v. farský úrad, Obecný úrad Tomášovce, 2010, s. 56.

¹⁰ Gabriel Balassovitz (Balašoviš n.1711 Senné- z.1754 Szúgy-Sudince), pedagóg, ev. farár,študoval vo Wittenbergu, spočiatku vychovávateľ, od r. 1748 ev. farár v Sudinciach. Dielo: „Začátek napravování a obnovování škôl dědinských jmenovite a zvlášte naši školy sudické“(rkp. 1749, 16,5x21 cm, uložený v rkp. oddelení Maď. národ. múzea v Budapešti, Sg Quart Slov. 11). *Gabriela Balašovica. Návrh na nápravu škôl dedinských z roku 1749*. Bratislava 1956. Dokument zachytáva pomery dedinských škôl, postavenie učiteľov a organizáciu vyučovacieho procesu. Z jeho požiadaviek vidno, že poznal diela J. A. Komenského. To sa odzrkadlilo aj v pokynoch pre školu v Malých Zlievcach v roku 1750.

komisia vykonala 4. februára 1750. Jej cieľom bolo dôkladne vyšetriť stav školy, zistiť akou metódou postupuje praeceptor, či je snaživý a aké pokusy robí mládež pod jeho správou.¹¹

Scholae Kis-Zellöensis - Škola v Malých Zlievciach

Učiteľ- praeceptor Jozef Gresskovitz (n. 1721, syn učiteľa Samuela G. v obci Bágyon, filia Szirák v Novohradskej stolici). Gramatické triedy ukončil u svojho otca, potom bol poslucháčom profesorov (Klingschnur, Slitz, Karb a Weigl) v Banskej Bystrici. Od roku 1740 študoval hlbšie jazyky (latinský, maďarský, grécky) v Gyóri. Ďalej dejepis, zemepis, filozofiu podľa metód majstrov (Wolf, Baumeiszter, Kant, Hollmann a Bülsinger) ako i teoretickú a praktickú teológiu. Komisia uznala, že učiteľ je vhodný pre výučbu mládeže aj preto, že vedie príkladný a mravný život, usilovne a vynikajúco učí. Otcovsky ho vyzvali, aby šiel touto cestou aj naďalej, ale bez povolenia patrónov a farára nech neopúšťa domov. Profesor Gresskovitz bol teda človek s vyšším vzdelaním a stal sa do určitej miery aj cirkevným úradníkom, lebo bol podriadený miestnemu farárovi a vykonával aj cirkevné úkony. Komisia zistila, že tunajší organista-kantor nezodpovedá poslaniu, preto na žiadosť tunajších patrónov sa vzniesla požiadavka, aby profesor vykonával aj úlohy kantora v kostole a osobitne pri významnejších pohreboch a aby školskú mládež nacvičoval v speve. Trpezlivý a ochotný praeceptor však týchto úloh a „farch“ zdá sa mal dosť, preto žiadal oslobodenie od týchto poverení. Gabriel Čemický a Andrej Gedei dali pravdu Gresskovitzovi, lebo za prvotné pokladali praeceptorstvo pred kantorstvom. Oslobodili ho od kantorských činností okrem sviatkov a nediel.¹²

Nižšie oddelenie školy (t.j. ľudovú školu a donatistov) mal na starosti Matej, Ondrej Ludeczini, organista (organeodus), kantor ktorý učil aj dievčatá a viedol chór.

Metódy vyučovania a učebné predmety

V roku 1750 komisia určila pre školu tieto triedy: I. trieda donatistov: učia sa skloňovať, časovať, vetoslovie, prekladať, Lutherov katechizmus, piesne, písanie, čítanie, a aritmetiku. II. trieda gramatistov, ktorí sa učia etymológiu, pravopis, katechizmus, frazeológiu, prekladanie, veršovanie. Tu sa majú učiť dva roky čiže boli novicius a veteránus gramatisti. III. trieda syntaxistov a IV. trieda poetistov. Syntaxisti majú odlišné učivo len v utorok popoludní a v piatok dopoludnia. Syntaxisti čítajú aj Cornelia Neposa týždenne písané cvičenia slovensky a maďarsky a učia sa Hruškovicov katechizmus. IV. trieda Poetisti sa učia aj básne, vysvetľujú Ovídia, recitujú, skandujú. Ostatné učivo majú spoločné so syntaxistami. Vyššie vedy ako logiku nech učiteľ už neučí, lebo to sa naučia inde vo vyšších školách.

V tejto škole sa učili žiaci predovšetkým Lutherov a Hruškovicov katechizmus,¹³ ako aj mravouke. Z rečí sa učili najmä latinčinu a maďarčinu, nezanedbávajúc ani literárnu

¹¹ Protocollum Eccl. Ev.A. Conf. Kis Zellöensis .II.príloha jeho: Actus Revisionis Scholae Kis-Zellöensis... Ao 1750. ADAMOVIČ, Š. c d. 1947, s. 202 – 203.

¹² OKOLICSÁNYI, J.: *A nógrádi ágostai hitvallású evangélikus egyházmegye monográfiája. (rkp. 1917, uložený EOL Budapešť).*

¹³ HRUŠKOVITZ, S.: *Katechismus D. M. L. Bratislava 1735 (Piesne a preklady piesni In Cithara sanctorum. Lubaň, 1741).*

slovenčinu (bibličtinu).¹⁴ Okrem toho sa učili krasopis, aritmetiku, biblické dejiny a zemepis (podľa Szászkyho).¹⁵ Ráno aj odpoľudnia sa výučba začínala i končila nábožným spevom a modlitbou. Ráno spievali žiaci latinskú pieseň, vraj kvôli patrónovi školy Prónaymu, potom maďarskú zo zbierky „Arany Lántz“ (správne Arany lant). Následne si všetci žiaci pokľakli a modlili sa v duchu, kým jeden z nich sa modlil nahlas Lutherovu raňajšiu modlitbu maďarsky (Hálákat adunk Tenéked), potom druhú latinskú (Mitte Deus sapientiam). Po modlitbe preberal praeceptor učivo počnúc poetistami nadol. Kým sa učiteľ zapodieval jednou časťou žiakov, zatiaľ druhí mali tiché zamestnanie. Vyučovanie bolo zakončené maďarskou piesňou a modlitbou. Žiaci museli odpovedať nielen v reči latinskej, ale aj slovenskej a maďarskej. Bola to teda trojrečová škola.¹⁶

Komisia nariadila, aby profesor dbal na čistú latinčinu (slovom i písmom), aby žiakov príliš nezaťažoval gramatikou a jazykovými pravidlami, lebo tieto sa ľahšie naučia v praxi. Ďalej aby medzi žiakmi boli súťaže (ale nie provokácie a dišputácie) a dbal na to, aby porazení v súťaži neboli ponižovaní a nestali sa sluhami. Komisia konštatovala, že pol dňa voľna pre žiakov je málo, lebo keď žiaci oddychujú a zabávajú sa potom sa s lepšou chuťou učia. Učiteľ počas prestávok nech ide so žiakmi do polí (prírody) a nech sa s nimi hrá spoločné hry! Pritom nech má príležitostné informácie o svetadieloch, o hviezdach, o slnku, mesiaci a produktoch zeme. Nech sa zaoberá aj „počítaním dejín - času“ a kalendára. Na týchto výletoch treba mať bubon, vlajku (zástavu) a pomôcky na hry. (Pozn. aut. J. D. vidieť tu bezprostredný vplyv J. A. Komenského učiť sa a rekreovať hrou v prírode). Nech rektor pozoruje žiakov v škole na ulici či v kostole či nemajú palice a ostrohy k vôli bezpečnosti. Pri priestupkoch žiakov nech netrestá, ale snaží sa ich viesť pekným slovom. Za neznalosť úlohy na hodine žiak má mať dlhší alebo kratší čas zavesený na krku z dreva vyhotovené somárske uši (signum).

Komisia nariadila aby ročne okolo Turíc žiaci pred komisiou (ktorú určia patrón a senior), robili skúšky. Tá bude hodnotiť nielen napredovanie žiakov, ale aj usilovnosť profesora. Úlohou je všetko, čo sa týka školy, hlásiť seniorátu. Miestneho farára komisia poverila, aby mal dozor nad školou a usilovne navštevoval školu. Komisia sa zúčastnila aj hospitácií v škole na hodinách, kde učiteľa i žiakov pochválili za usilovnosť a odporúčali školu do priazne patrónov.¹⁷

Odmena učiteľa

Komisia zistila že odmena 30 forintov (Frt) a 16 bratislavských meríc obilia je pre učiteľa Gresskovitzu málo. So súhlasom miestnych patrónov rozhodli, že bude dostávať ročný plat 60 frt. a 30 brat. meríc obilia. Z toho neskôr seniorát rozhodol, že seniorát platí 30 frt. a 15 brat. meríc obilia. O 10 brat. meríc obilia a 10 frt sa postará ev.a.v. cirkev v Malých Zlievciach, ostatné od patrónov bývajúcich mimo obce treba zozbierať a každoročne na

¹⁴ Doslovne: *Linguae Latinae cum primis et Hungaricam, non neglecta quoque Slavonica cultiore*. In: *Protocollum Eccl. Ev. A. Conf. Kis Zellöensis II.* príloha jeho: *Actus Revisionis Scholae Kis- Zellöensis...* Ao 1750, d. 4. II. ADAMOVIČ, J. 1947, c. d. s. 202 -203..

¹⁵ SZASZKY, T. J.: *Introductio in orbis hodierni geographiam. Bratislava 1748.*

Jeho syn Ján Tomka Szászky (n. 1734) bol rektorom ev. školy v Lučenci, tiež autor učebníc napr. : *Geographia a Periodologia (?)*.

¹⁶ ADAMOVIČ, J.: c. d. 1947, s. 203- 204. ¹⁷ OKOLICSÁNYI, J.: *A Nógrádi Ágostai hitvallási Evangélikus egyházmegye monográfiája. METEM, Budapest 2009, s.72-77.* (Z pôv. rkp. z r.1917 spracoval Zsolt Galcsik).

seniorálnom konvente treba o tom referovať. Z ďalších príjmov učiteľa: 4 brat. m. pre jesenné siatie (zaistí cirkev), 2 vozy sena. Didaktrum od žiakov od začiatočníkov čiže donatistov 10 grošov, od gramatistov, syntaxistov, poetov 1 frt. od každého žiaka, 1 voz dreva na kúrenie (alebo miesto toho 5 grošov). Ročne má štyri kantácie a počas tzv. šiatrových sviatkov a dňa kostola mu z offertória fary prislúcha tretina. Aj zber pre vianočné oplátky je pre praeceptora. Patróni žiadali, aby sa koledy (na deň krstenia vody) zúčastnil aj učiteľ a dostal tretinu. Zo zprávy komisie sa dozvedáme, že praeceptor tejto školy, keďže je to škola seniorálna, majú dostať v budúcnosti vokátor v mene seniorátu a patronátu. (Pozn.: najstarší známy vokátor z regiónu poznáme z Pôtra z r. 1744. Uložený v tisovskej archíve v zbierke „Neogradiensia“ menší formát, list č. 23, podľa ADAMOVIČ, Š. c. d. 1947, pozn. 14 s.202).

Žiaci

Pri návšteve seniorálnej komisie v r. 1750 mala škola v Malých Zlievcich 69 žiakov zadelených takto: 8 žiakov v poetike, 14 v syntaxi, 23 v gramatike a 24 v triede donatistov. Počiatočníkov a legentov nebolo. Desiati žiaci boli v alumneu (kde dostávali stravu), 15 bolo mendíkov (chudobných žiakov) živiacich sa z darov miestnych občanov, ktorí však museli plniť aj cirkevné povinnosti, napr. zvonenie. Komisia nariadila že sa nemá zvoniť na pohreby v čase vyučovania, lebo sa tým ruší vyučovanie.

Komisia nariadila, aby žiaci pri prvom príchode do zlievskej školy boli zapísaní do matriky; takto vraj budú žiaci brať učenie vážnejšie. V prvej časti matriky boli žiaci zapisovaní, tak ako jeden po druhom prichádzajú k zápisu, v druhej časti by bol abecedný zoznam žiakov zapísaných v prvej časti.

Dôraz na náboženskú výchovu vidno aj zo spôsobu svätenia nedele. V nedeľu ráno všetci žiaci prišli najprv do školy, kde spoločne spievali „Veni Sancte“ a maďarsky sa modlili; potom sa prečítal v latinskom jazyku nedeľný evanjelický text, vyložený nakrátko aj v troch rečiach. Latinsky čítajú evanjelium najmä poetisti; syntaxisti, ak nevedia latinsky, čítajú ho v maďarskej reči. Potom išli žiaci do kostola, kde museli dávať pozor na kázeň, jej obsah si po službách božích aspoň v hlavných bodoch zopakovali.

Keď boli dlhšie dni, školská mládež chodievala do školy aj pred večerným zvonením. Tu mládež zaspievala niektorú náboženskú pieseň, potom bola prečítaná a vysvetlená stať zo Starého zákona. Potom opäť spievali nejakú pieseň, pomodlili a rozišli sa. (Pozn.: ADAMOVIČ, Š. uvádza, že takéto pobožnosti na zmrákaní boli konané aj v iných novohradských zboroch napr. v Turičkách).

Školské budovy

Ako sme už uviedli boli tu dve školské budovy. Prvá bola postavená z tvrdého materiálu, pokrytá škridlou a bola dosť priestranná. Mala viacero nedostatkov, neboli chodby, preto žiaci museli na prirodzenú potrebu ísť von z dediny alebo ju konať tak, že iní ľudia si museli zažmúriť oči. Pôsobilo to vraj verejné pohoršenie. Keďže nebolo ani dostatok lavíc, viac chlapcov muselo stáť celé vyučovanie. Ani profesor nemal katedru. Pre nízkosť oblokov a tmavé sklá bolo v učebniach málo svetla. Pociťoval sa nedostatok kníh, najmä maďarských biblických histórií a katechizmov, mala vraj iba 8 kusov katechizmu a 12 kusov chmeliových diktov.

¹⁸ Spracované podľa autorov : ADAMOVIČ, Š.: *Dejiny Ev. a. v. Novohradského seniorátu r.1517 – 1940, rkp. In Archív literatúry a umenia Matice slovenskej v Martine č. 107 L3. ADAMOVIČ, Š. c. d. 1947, s. 202- 204. OKOLICSÁNYI, J. c. d. 2009, s. 72-77.*

Druhá školská budova bola prikrytá šindľami, leží vlastne pri krajinskej ceste. Pozostávala z izby a kuchyne v strede s ohniskom. Tunajší praeceptor mal pohodlný byt, ale keď príjme čel'adníka, alebo sa ožení byt bude úzky. Mali by vystavať osobitnú izbu pre praeceptora. Nebol ani dvor, záhrada, maštaľ, ani najpotrebnejšie miesto (myslí sa WC).¹⁸

Ďalší rozvoj školy

Postupne sa materiálne podmienky školy zlepšili. Založila sa knižnica, doplnili sa knihy i učebné pomôcky. Škole i učiteľovi boli pridelené záhrady, hospodárske budovy. Z hlásenia dekana Gerengalyho v r. 1766 vieme, že cirkevným inšpektorom bol Andrej Gedely. Z r. 1767 je známy list Pavla Pronayho, v ktorom žiada patrónov o podporu školy v Malých Zlievcach. Senior Ján Samuel Martiny (z Tomášoviec) rozposlal jednotlivým školám „Prísne nariadenie Michala Pohla zo 14.januára 1769“, ktoré pre školu v M. Zlievciach prevzal farár Ján Rosiar (tu pôsobil v r. 1765- 1778).

Nariadenie dané rektorom ako vysvetlivku k zákonom do pozornosti učiteľom odporúča Michal Pohl. Z obsažných 10 bodov nariadenia ilustratívne vyberáme:

I. bod sa zaoberá rektormi - nech sú to osoby spôsobilé na vyučovanie, ktorí budú príkladom pre mládež.

II. b. Výber učiteľov - učiteľ má byť preskúšaný dvoma staršími a dekanom, či je súci vo vedomostiach a zvlášť v trpezlivosti a skromnosti.

III. b. Rektorom sa prísne zakazuje použiť mládež a mendíkov (pomocných učiteľov) na privátne práce.

IV. b. Rektori nesmú zanedbávať čas vyučovania a nesmú zveriť vyučovanie mládeže iným. Nech usilovne učia každodenne aspoň tri hodiny predpoludním a popoludní. Dozerať nad týmto, vo svedomí, sú zaviazaní pastori (farári).

V. b. Učitelia (rektori) si majú pamätať, že sú kresťanmi, predovšetkým nech sa modlia, aby im Boh dal múdre srdce, trpezlivosť a otcovskú dušu, aby všetko robili s radosťou... Hnevom a trestom nič nenapravia a nevybudujú.

VI. b. Bezbožná náklonnosť rektorov k obchodovaniu a k pijatike bez zhovievavosti má byť odhalená a potrestaná 1 florénom.

VII. b. Nech sú podriadení farárom, ktorých si majú ctíť potrebnou úctou.

VIII. b. Dekani v určenom termíne nech dbajú o preskúšanie rektorov a ich žiakov. Pritom nech dbajú o úplnú nestrannosť, aby žiakov povzbudili a chyby dokázali napraviť.

IX. b. Rektori nech napomáhajú svojim biskupom a presvedčia rodičov, aby svoje deti nevyberali zo školy ani v letnom čase, ale najmenej tri dni v týždni ich posielali do školy, aby to, čo sa v zime naučili, nezabudli.

X. b. Treba sa pričiniť o to, aby v spoločnosti, hlavne väčšej, rektori (učitelia) neboli zároveň aj notármi. Lebo nie je správne aj učiť mládež a zároveň sa starať o každodenné potreby spoločnosti.

Toľko Michal Pohl najvyšší predstavený.¹⁹

Súpis škôl v Novohradskej stolici, ktorý sa konal v okrese Modrý Kameň od 29. augusta 1771 do 1. decembra 1772 zachytáva elementárnu ev. školu v Malých Zlievciach. Učiteľom

¹⁹ Superintendentio Michael Pohl 1769 d. 14. Jan. evulgata. Instructio superintenedentis scholarum Rectoribus data... In. OKOLICSANYI, J.: *Magyar protestáns egyháztörténeti adattár (MPEA) III. roč. Budapest 1904 s.182. (text latinsky). Na s. 204- 205 je aj vzorový Sľub novohradských rektorov : „Formula Juris Jurandi Rectorum“.*

do r. 1772 bol Andrej Molnár. V roku 1770 mal 25 žiakov, ktorých učil čítanie, písanie. Od r. 1772 bol učiteľom Matej Ludeczini – kantor- organista (v službe bol už od roku 1750). a gramatiku. Príjem učiteľa v r. 1770 seminatura: 4 mierky pšenice a dary zemepánov. Mal 20 žiakov, ktorých učil čítanie a písanie.

Príjem učiteľa v roku 1772 seminatura 3 bratislavské merice jesenného alebo jarného osiva, od každého obyvateľa (či je zeman alebo nie), ¼ brat. merice pšenice a 25 denárov od učiacich sa žiakov) a voz dreva na kúrenie.

Súpis z r. 1770-72 v okrese Modrý Kameň v Novohradskej stolici zachytil 41 rímskokatolíckych učiteľov, 13 evanjelických, 1 kalvínsku školu. Štyri z 57 obcí nemali učiteľa.²⁰

Zaujímavý je aj školský dokument a nariadenie vicepalatína Antona Vörösa pre ev. novohradske školy z 12. augusta 1776, ktoré prevzal v Malých Zlievcich farár Ján Rosiar. Pripomienka. I keď podľa dobrotivého nariadenia a príkazu kráľa daného dňa 12. augusta 1776 bolo rozhodnuté, že učitelia nekatolíckej profesie sa majú prezentovať vo svojom úrade Antonovi Vörösovi, vicepalatínovi. Z toho dôvodu nám leží na srdci význam učiteľov (rektorov) a škôl.

Všeobecná metóda vyučovania

1. Žiaci majú byť vedení k poznaniu Boha učením katechetiky, výkladom sv. Písma a sv. spevom.
2. Keďže kráľovské úrady chcú prinavrátiť predošlú čistú latinu, je treba základné nariadenia z Belovho Ediktu ako úlohu naučiť sa naspamäť.
3. Žiakom sa nemá dávať úloha nad ich sily. Rektor (učiteľ), aj keby to bola práca na celý deň, má ich zdokonaľovať predovšetkým v čítaní.
4. Má sa usúdiť predovšetkým, či ovládajú základný gramatický rozbor, preto treba s nimi preberať skloňovanie, skladbu, časovanie. Príklady majú byť napísané stále na tabuli.
5. Nesmie sa zanedbávať matematika a cvičenia v písaní.
6. O tom, čo sa v škole vyučuje, farári i cirkev sú povinní informovať kráľovských inšpektorov. (text latinsky). Dobový prepisovateľ nariadenia v ďalšej časti slovensky dopísal rýmovačku: „Čas drahy potracený Má bjít vjce oplakany Než vecy potracene Skrz krale nahrazene Mohen byl, času nemožne“.²¹

Obežník Martina Gerengayho (bol seniorom a farárom v novohradskej obci Lešť v r.1755- 1784) zo dňa 27. marca 1777, okrem iného uvádza, že malozlievsku školu by bolo potrebné povýšiť nad syntax a kvôli tomu ju treba podporovať.²² Dňa 6. augusta 1777 bolo schválené kráľovským výnosom Ratio educationis - nariadenie o štátnej starostlivosti o výchove a vzdelaní, vydané 22. augusta 1777. Hlavnou myšlienkou „Ratio“ je jednotný školský systém v celom štáte a to nielen na kráľovských (katolíckych), ale i nekatolíckych (protestantských) školách. Vyššie vzdelanie zabezpečovali trojstupňové latinské školy. Prvý

20 Súpis učiteľov z r.1770-72 Novohradskej stolice. In Nógrád Megyei Levéltár(NML- Novohradský župný archív) Salgótarján Sg. IV.1-b. Tanítok összeírása.

OBORNI, T.: *Nógrád vármegye népokatatása 1770- 1772 között. In A Nógrád megyei múzeumok évkönyve XVII. Salgótarján, 1991, s.41.*

21 OKOLICSÁNYI, J.: In MPEA c.d. 1904, s.184. Slovenský text asi dopísal Martin Gerengay V.D.M- Lešť et senior Fraternitatis evang.

22 OKOLICSÁNYI, J.: c.d. 2009, s.102, 110. *Šulekové collect. 26, s.16. In. ADAMOVIČ, Š. c. rkp. 1940.*

stupeň tvorili 3 triedy gramatické, druhý stupeň 2 triedy humanitné, čo spolu tvorilo gymnázium. Tretí stupeň latinských škôl tvorili dvojtriedne akadémie. Gramatické triedy pripravovali mládež na remeslá, obchod, nižšie úradníctvo, vojenské povolania a pre ďalšie štúdium. Gymnázium pripravovalo študentov za správcov majetkov, knihovníkov, vyšších úradníkov, učiteľov gramatických škôl, vychovávateľov a kňazov.²³

Evanjelické školy prebrali len pokrokové prvky z Ratio educationis, ktoré ostalo záväzným hlavne pre katolícke školstvo až do roku 1805. Tolerančný patent Jozefa II. z r. 1781 zlepšil postavenie protestantov. Uhorský snem r. 1791 zákonným článkom č. 26 zabezpečil ev. školám náboženskú slobodu a autonómiu s podmienkou dodržiavania zákonných predpisov.

Prvý súpis obyvateľstva v Uhorsku z r. 1784-85 pre Malé Zlievce vykazuje 67 domov, 100 rodín, 465 obyv., 1 farára, 43 zemanov, 3 úradníkov, 10 sedliakov, 83 želiarov, 12 iných, deti 1-12 roč. 60, 13-17 roč. 29.²⁴

Rektorom v Malých Zlievcach koncom 18. storočia bol Ján Bohuss (n. 25.11.1758 v Lentvore) a Juraj Kubányi - učiteľ - kantor, ktorý v r. 1801 odišiel na ev. školu do Lučenca. Koncom 18. storočia sa urobili úpravy vokátorov farárov i učiteľov v Malých Zlievcach, ktoré boli schválené 18. júla 1802.

Skrátene uvedieme slovensky písaný vokátor rektora ev. školy v Malých Zlievcach. I. Stály príjem ku ktorému patrí 1. Vnútny pozemok, kde okrem potrebných školských budov obsahuje ešte malú záhradku. 2. Vonkajší - čiže chotárne grunty. Má tri oráčiny (uvedená je presná lokalizácia pozemkov „Zahumny, Pášť a Brána“) a kvantita možnosti zasiatia. Všetky práce na týchto pozemkoch konali cirkevníci. b, Školská lúka pri spodnom moste, kde sa urodí voz sena a pol voza mládze. c, vinohradná záhrada pre 8 kopáčov. Tu cirkevníci okrem rezania nerobia žiadne práce. d, Konopná zem pod ½ kila osiva., e. Kapustné a kukuričné zeme nemá. 3. Ročný plat a, v hotovosti každoročne obnovenom súpise 20 rýnskych forintov (niekedy viac, niekedy menej). b, Z obilia okolo 20 kila jesenného. c- f. Nedostáva hydinu, potraviny, dežmu ani z mlyna mu nič neprislúcha. g, Drevo na kúrenie 6 vozov, ktoré musí sám pokáľať. h.i. Nedostáva víno ani pivo. k. Z farských príjmov zo 4 offertórií, ktoré sa konajú cez veľké sviatky a na deň Šimona Júdu mu prislúcha tretina. l. Kantácie má štyrikrát, podobne aj z procesií na Blažeja a Gregora príjmy sú jeho. m, Koledy už nevydržiajú.

II. Zo štolárnych príjmov: 1 Z krstov len v matkocirkvi dostáva offertórium, 2. Z offertória spovedí dostáva šestinu. 3. Za spev na pohrebe 4 groše. 4. Za pohrebné verše 16 grošov. 5. Za učenie detí 10 grošov a voz dreva na kúrenie alebo miesto toho platia 10 grošov. 6. Vianočné hostiatio mu prináša malý peniaz a potraviny.

Dokument podpísali Andrej Petyko, cirkevný dozorca v M. Zlievcach, Matej Szeverínyi miestny farár. Opatrené pečiatkou obce. Z dcérocirkvi Zombor Jano Slovak, richtár, Jano Pohanka zák. sudca, a cirkevník Jano Lešťan nevedeli písať, miesto podpisu dali krížik.²⁵

²³ DRENKO, J.: 200 rokov od vydania „Ratio educationis“. In *Pedagogika*, č.5, 1978, s. 547-558.

²⁴ *Az első Magyarországi népszámlálás (1784 -1787). Budapest, 1960. s.96-97.*

²⁵ *Authenticae conscriptiones proventuum verbi divini ministrorum Neogradiensium augustanae confessiones addictorum, ludirectorum in matribus existentium et praeceptorum in filialibus degentium, secundum ecclesiasticas mattres, ordine alfabetica digestas, fideliter collectae et posteritatis gratia huic libro insertas. (Vokátory sú písane slovensky). In. Nógrád Megyei Levéltár (NML), Sg XII. 2. fond Salgótárján. *Nógrád megyei lelkészek és tanítók díjlevele i1784 -1804. Salgótárján, 2002, s.84-85.**

Začiatkom 19. storočia boli v Novohrade tri evanjelické centrálné školy: Balašské Ďarmoty, Kétbodyony a Malé Zlievce (ako nižšie gymnázium).²⁶ Učiteľom - notárom tu bol Jonáš Čaplovič (n.3.3.1751, zeman z Jasenovej na Orave).²⁷ Počas pôsobenia farára Jána Krištoffyho (od r. 1805) škola nadobudla súkromný charakter (už nebola seniorálna) Institutum litterarium - Literárny ústav. Ev. cirkev tu vydržovala až troch profesorov z ktorých jeden učil rétoriku. Profesori Juraj Rozsa, Samuel Vachláts a Ján Goldberger (podľa Tabelařného výkazu z r. 1814). V r. 1820 Krištoffy ústav rozpustil. Z vychovávateľov u zemepána Antala Prónayho treba spomenúť Samuela Wladára, ktorý tu učil hudbu i maliarstvo!²⁸ Tak ako škola v Malých Zlievciach nahradila úpadkovú evanjelickú školu v Lučenci v pol. 18. storočia. Zriadením nižšieho gymnázia v Lučenci od r. 1810 a seniorálneho gymnázia od r. 1827 došlo k poklesu úrovne školy v Malých Zlievciach.

Kultúrny dosah školy

Z obyčajnej malej dedinskej školy sa škola vypracovala cez latinskú školu po úroveň nižšieho seniorálneho gymnázia, predovšetkým podporou miestnych patrónov a ev. seniorátu. Okrem spomenutých učiteľov, rektorov a profesorov treba uviesť aj žiakov a študentov. Malé Zlievce boli ev. matkocirkvou, ktorá mala až 22 dcérocirkví, odkiaľ sem prichádzali slovenskí žiaci na vyššie štúdium. Začas škola bola seniorálnou, čiže ju navštevovali žiaci z celého novohradského seniorátu, ale i z iných častí Uhorska. Z početných žiakov ilustratívne uvedieme niektorých. Ján Severíni (1716 Dolná Strehová – 1789 Banská Štiavnica)-polyhistor, učiteľ, filozof, sa tu učil v r. 1736. Bol aj vychovávateľom u Ondreja Beneho v Malých Zlievciach. Autor učebníc rétoriky, geografie, zoológie a i. Ondrej Plachý (1755 Zemiansky Vrbovok- 1810 Nové Mesto nad Váhom), náboženský spisovateľ, pedagóg, vydavateľ, publicista. Tu chodil do školy. V r. 1785 spoluzakladateľ a vedúca osobnosť spoločnosti Erudita sociatatis Slavica. Vydával Staré noviny literárneho umění. Ako osvietenský racionalista zasiahol do vývinu slovenského kultúrneho života.

Z miestnych farárov treba spomenúť napr. Daniel Tepei, ev. farár (galejník, tu pôsobil v r. 1675-1686), Ján Demian (n. 1714 Poniky- z.1770 B. Štiavnica, tu pôsobil v r. 1743-1746, cirkevný spisovateľ), Michal Coroni (1746- 1756), Ján Rosiar (1765-1778), Michal Sinovic (n. 1732 B. Bystrica- z. 1796 tamže, tu pôsobil v r. 1778- 1783), vychovávateľ, učiteľ, ev. farár, náboženský spisovateľ, cirkevný hodnostár (senior, superintendent). Matej Dorkovič (n. Baďan okr. Žiar nad Hronom- z. 1831 Ladzany, tu pôsobil (1783- 1785), konrektor, škôldozorca, Matej Severény ev. farár (tu pôsobil v r.1785- 1805).

Z miestnych civilných obyvateľov vynikol Pavol Prónai, autor vinohradníckej a vinárskej príručky (1780). Žil v 18. storočí v Malých Zlievciach, tabulárny sudca Hontianskej stolice.²⁹

²⁶ BOROVSZKY, S.: *Nógrádvármegye (monografia). OMT, Budapest, 1911, s.240.*

²⁷ SLAVÍK, J.: *Dejiny zvolenského ev. a. v. bratstva a seniorátu. Banská Štiavnica, 1921, s. 683.*

²⁸ OKOLICSÁNYI, J.: c.d. 2009, s.110, 137.

²⁹ HUPKA, V.: *Literárno-vlastivedné rozhľady po veľkokrtíšskom regióne. Veľký Krtíš 2005, s.105-106.*

Doterajší prieskum dejín školy v Malých Zlievciach

Na existenciu školy v Malých Zlievciach upozorňujú viacerí autori. Už spomínaná Gymnaziológia (začiatkom 18. storočia), Ružička uvádza „že tu bola škola v 17. storočí, ktorá sa vyvinula na školu s gramatickým stupňom latinčiny“.³⁰ Zápisnica o revízii malozlievskej školy zo 4. februára 1750 spomína, že seniorálnu školu v Malých Zlievciach treba aj naďalej udržiavať, vzhľadom na úpadkový stav evanjelickej lučenskej školy.³¹ Školu spomínajú aj ďalší autori.³²

PhDr., Mgr. Jozef Drenko, emeritný pedagóg Gymnázia B. S. Timravy v Lučenci. Absolvent Pedagogickej fakulty UK v Trnave, Fakulty telesnej výchovy a športu UK v Bratislave. Zaoberá sa dejinami školstva v Novohrade. Autor a spoluautor početných publikácií. DRENKO, J.: Bibliografia knižných publikácií. Lučenec 2011, 40 s. ISBN 978 - 80- 85142 -62 -4.

Kontakt

PhDr. Jozef Drenko
B. Němcovej 27, 984 03 Lučenec.

³⁰ RUŽIČKA, V.: *Školstvo na Slovensku v období neskorého feudalizmu*. Bratislava 1974, s. 71.

³¹ DRENKO, J.: *Kapitoly z dejín evanjelického školstva v Lučenci*. Lučenec 2009, s. 8. *Topografia dejín škôl v Novohrade I*. Lučenec, 2013, s. 7.

³² PACSÉRI, K.: *Nógrádmegye népokatatás története*. Balassagyarmat. 1900, s. 149-150. ADAMOVIČ, Š. : c. d. 1947, s. 202- 204. KAMASOVÁ, M. : *Malé Zlievce 750 rokov . O Ú Malé Zlievce 1995, nestr.* Kol. aut.: *Malé Zlievce 1245- 2005, c .d. 2005, s. 18 - 19.* OKOLICSÁNYI, J. c. d. 2009, s.72-76, 110, 137. MICHALIČKA, V.: *Topografia dejín školstva na Slovensku od počiatkov do roku 1918- žilinský a banskobystrický kraj*. Bratislava, ÚIPŠ, 2010, s.304.

Študenti zo Slovenska na odbore architektúry Českej vysokej školy technickej v Brne v medzivojnovom období.¹

Libor Bernát

Abstrakt: Článok sa sústredil na otázku študentov zo Slovenska na Českej vysokej škole technickej v Brne v medzivojnovom období. Vychádzajúc z podrobného archívneho štúdia, ide o detailný rozbor študentov architektúry po stránke národnostnej, konfesionalnej, úspešnosti štúdia a dĺžky štúdia. Z dôvodu rozsahu sme sa nevenovali sociálnemu pôvodu, štipendiám, otázke brannej povinnosti a iným.

Kľúčové slová: študenti, architektúra, národnosť, konfesia, miesto narodenia a bydliska, stredná škola, štátna skúška, úspešnosť, dĺžka štúdia.

Česká vysoká škola technická (ďalej ČVŠT) v Brne získala po 1. svetovej vojne silné impulzy pre svoj rozvoj. Silnejší vplyv Nemeckej vysokej školy technickej vplyvom rozpadu Rakúsko-Uhorska zoslabol a v samotnom meste Brne sa posilnilo české obyvateľstvo. ČVŠT bola chápaná ako vysoká škola českého národa, zatiaľ čo NVŠT ako vysoká škola národnostnej menšiny.

ČVŠT sa členila na štyri odbory (dnes by sme povedali fakulty):

- 1) inžinierskeho staviteľstva „A“, „B“ a zememeračstva;
- 2) strojného inžinierstva a elektrotechnického inžinierstva;
- 3) chemického inžinierstva;
- 4) architektúry a pozemného staviteľstva.

Posledný odbor architektúry a pozemného staviteľstva sa otvoril až v školskom roku 1919/20 na ČVŠT. Prednášať sa začalo v decembri 1919. Zaujímavé je, že v Programe ČVŠT pre daný školský rok o tom nie je ani zmienky, až v Programe pre školský rok 1920/21 sú uvedené obidva ročníky. Prvým profesorom bol menovaný ing. arch. E. Králik a posledný piaty ročník bol otvorený v školskom roku 1923/24. Prvým dekanom bol v školskom roku 1920/21 K. Kepka.

Pre dejiny ČVŠT v Brne to bol markantný nástup, pretože tu boli zriadené aj tri nové „stolice“ na odbore chemického inžinierstva.

V prvom ročníku sa študenti učili najmä základom vyššej matematiky, fyzike, deskriptívnej geometrii, statike, geológii, pozemným stavbám. V druhom ročníku navštevovali predmety ako náuka o pružnosti a pevnosti, stavebnú mechaniku I., pozemné stavby II. a iné predmety.

V treťom ročníku mali predmety ako pozemné stavby III., úžitkové stavby, architektúru I., dejiny architektúry, stavebné zákony a iné. Po druhom ročníku, najneskôr v treťom ročníku absolvovali 1. štátnu skúšku.

V štvrtom ročníku navštevovali predmety architektúra II.-III., úžitkové stavby II., stavbu miest, železničné a betónové stavby, ústredné kúrenie a vetranie. V poslednom, piatom ročníku, mali predmety architektúra III., stavba miest II., hospodárske stavby, dejiny umenia. Potom ich čakala 2. štátna skúška a vysnívaný titul „ing. arch.“

Odbor architektúry a pozemného staviteľstva mal, čo sa týka výchovy poslucháčov, dve hlavné úlohy: „jednak naučiť (rozumej poslucháčov – L. B.) všetmu, čo súčasná technika v modernom staviteľstve prináša, jednak na základe týchto znalostí dávať poslucháčstvu pracovnú

¹ Článok vznikol v rámci projektu KEGA č. 206STU-4/2012 „Študenti zo Slovenska na pražských a brnianskych technických vysokých školách v medzivojnovom období“.

metodu pro návrhy k samostatné tvorbě umělecké u těch, u kterých nepřemožitelný pud spojen je s výjimečným nadáním k této tvorbě!“²

Odbor architektúry a pozemného staviteľstva najskôr sídlil v priestoroch odboru stavebného inžinierstva. V školskom roku 1923/24 mu boli pridelené miestnosti po obchodnej akadémii v dome na Kaunicovej ulici č. 34.³ Problémy s budovami a nedostatkom miesta mali všetky odbory ČVŠT v Brne.

V štúdií nadväzujeme na svoje predchádzajúce články v *Historicko-pedagogickom fóre* a v *Slovenskej štatistike a demografii*.⁴ Úlohou našej štúdie bude analýza študentov zo Slovenska na odbore architektúry a pozemného staviteľstva ČVŠT v Brne. Vychádzame predovšetkým z archívnych prameňov uložených v Archíve Vysokého učenia technického v Brne:

Rodopisy posluchačů školní roky 1919-1923 inv. č. 1, kn. 1,

Posluchači architektury školní rok: 1923-1924 inv. č. 2, kn. 2,

Nacionálie řádných posluchačů, odbor architektury (pozemního stavitelství) 1924-1940, inv. č. 3-11, kn. 3-11,

Protokoly o 1. státní zkoušce (č. 1-200) 1921-1933, č. kn. 20,

Zápisy o 1. státní zkoušce (201-554), 1933-1953, č. kn. 21,

Zápisy o 2. státní zkoušce (č. 1-350), 1925-1950, č. kn. 23.

„Nationálie“ boli formátu A3 a písalo sa na ne po oboch stranách. Obsahovali okrem študijného roku údaje, či išlo o riadneho alebo mimoriadneho študenta, deň zápisu a imatrikulácie, ďalej ročník a odbor, semester, číslo zápisu a číslo legitímácie.

Potom nasledovali údaje priezvisko a meno, dátum narodenia, miesto narodenia, domovská obec, bydlisko študenta, náboženstvo, národnosť, údaje o otcovi (otčimovi), matke, maturitnom vysvedčení, posledné štúdiá, ústav a miesto, položky o školnom, prerušení štúdia, o zamestnaní v prípade prerušenia štúdia, odvodové otázky (rok, výsledok, nastúpenie služby, príp. vojenský oddiel, alebo absolvovanie vojenskej služby a hodnosť). Nie všetky položky študent vždy vyplnil. Niektoré otázky sa neskôr vo formulári menili.

Na druhej strane sa nachádzal zoznam predmetov a vyučujúcich, u ktorých ich študent mal absolvovať. Každý formulár na konci študent vlastnoručne podpísal. V školskom roku 1939/40 sa písalo na zjednodušený formulár, ktorý v hlavičke uvádzal len študijný rok, meno poslucháča, druh štúdia, ročník, odbor a semester. Archív VUT v Brne na rozdiel od ostatných NVŠT v Brne a Prahe, ČVUT v Prahe, má zachované „nationálie“ ako podľa odborov, tak aj podľa alfabetické bez ohľadu na odbor podľa školských rokov.

Na základe týchto údajov potom môžeme spracovať detailnú analýzu:

- 1) počtu študentov zo Slovenska a ich percentuálne zastúpenie v porovnaní s celkovým počtom študentov;
- 2) miesta narodenia;
- 3) konfesie a národnosti, ku ktorej sa hlásili;
- 4) miesta bydliska;
- 5) školy, ktorú navštevovali pred štúdiom architektúry;
- 6) v ktorých školských rokoch študovali v Brne;
- 7) do ktorého ročníka postúpili, resp. či absolvovali 1. a 2. štátnu skúšku, v ktorom veku a s akým prospechom;

² DRAHOŇOVSKÝ, V. Anкета o reformě Vysoké školy architektury a pozemního stavitelství v Praze. In: *Technik*, 4, 1933-1934, č. 3, s. 44

³ *Památník České vysoké školy technické v Brně k 25. výročí založení*. Brno 1924, s. 25

⁴ Študenti zo Slovenska na Vysoké škole strojníckej a elektrotechnickej inžinierstva ČVUT v Prahe v rokoch 1918-1928. In *Historicko-pedagogické fórum*, 1, 2012, č. 2, s. 76-86, Študenti zo Slovenska na strojníckej a elektrotechnickej fakulte Českej vysokej školy technickej v Brne v medzivojnovom období. In *Slovenská štatistika a demografia*, 23, 2013, s. 49-65

8) ako dlho študovali.

V štúdiu abstrahujeme od rozsiahlejších analýz venujúcich sa reforme štúdia architektúry, napr. vychádzajúcej z požiadaviek Spolku poslucháčov architektúry. Podľa nich študijné osnovy nezodpovedali zásadám vtedajšej architektúry. Slovo „reforma“ bolo rovnakým kúzelným slovom ako v dnešnej dobe.

Vysoké školy vo svojich „Programoch“ uvádzali často počty študentov. Uvádzaní sú však študenti podľa štátnej príslušnosti – domáci a cudzinci, ale v celkovom počte. Štatistické údaje sa nachádzajú tiež v „Zprávách štátného úradu štatistického republiky Československé“. Vyskytujú sa však dva problémy. Jeden, že sa niekedy uvádzajú počty študentov v letnom a v zimnom semestri, čo nemusí korešpondovať s údajmi v „Programoch“. Druhým problémom je vymedzenie študenta zo Slovenska. Štatistiky uvádzajú študentov na základe miesta bydliska. Študenta zo Slovenska chápeme širšie:

- a) toho, ktorý sa narodil na území dnešného Slovenska;
- b) ktorý mal slovenskú národnosť a bývať mohol i mimo územia Slovenska;
- c) študenta bývajúceho na území Slovenska, ale narodeného inde, majúceho aj inú národnosť ako slovenskú.

Pod pojmom študent máme na mysli poslucháča, ktorý tu absolvoval aspoň časť semestra. To znamená, že pokiaľ sa študent prihlásil len k štátniciam, tak ho za študenta nepovažujeme, ak nebol zapísaných v „nationáliách“. Taktiež nepovažujeme za študentov tých, ktorí absolvovali strednú školu na Slovensku a nemali miesto narodenia, bydlisko na území Slovenska alebo národnosť slovenskú. „Nationáliá“ nie sú vždy precízne vyplňované, predovšetkým ak prišli študenti i z iných vysokých škôl, a tak nedokážeme túto skupinu presne zachytiť. K tejto otázke sa ešte vrátíme pri analýze stredných škôl, z ktorých študenti prichádzali študovať vysokú školu.

Celkom študovalo na odbore architektúry a pozemného staviteľstva ČVŠT v Brne v medzivojnovom období 45 študentov zo Slovenska. Študenti zo Slovenska si mohli vybrať v Československu zo štyroch odborov architektúry a pozemného staviteľstva. Pre porovnanie uvedieme celkové počty študentov, riadnych, mimoriadnych a hostí,⁵ zo školského roku 1923/24⁶

ČVUT Praha 315

ČVŠT Brno 105

NVŠT Praha 102

NVŠT Brno 118.

Približne v rovnakom pomere bola návštevnosť počas celého medzivojnového obdobia. Otázka voľby vysokej školy a motivácie počas štúdia, tak typická pre dnešné dotazníky, v danom období nebola riešená a nedokážeme na ňu relevantne odpovedať. Faktorov podmienajúcich výber daného odboru mohlo byť viacero. V danej dobe skôr išlo o osobný pohľad na voľbu inžinierskeho povolania. A. K. Vlček sa napr. domnieval, že asi len 20 % študentov má osobný záujem a sklon k určitému odboru.⁷ Je to však subjektívny názor, ktorý sa nedá verifikovať.

V medzivojnovom období na odbore architektúry a pozemného staviteľstva NVŠT v Brne študovalo 76 študentov zo a na ČVUT v Prahe 94 študentov. Počet študentov na NVŠT v Prahe sme zatiaľ nespracovali.

⁵ Po pojmom hostí sa chápali akademicky vzdelané osoby, ktorých povolanie nedovoľovalo, aby sa mohli zapísať ako poslucháči. Dekan im však po súhlase profesorského zboru mohol povoliť, aby počúvali jednotlivé prednášky, alebo sa zúčastňovali na seminároch.

⁶ *Zprávy štátního úradu štatistického republiky Československé*, 5, č. 9-12, s. 80-85

⁷ VLČEK, A. K. *Výhledy inženýrského povolání...*, s. 40.

Na odbore architektúry a pozemného stavitel'stva ČVŠT v Brne študovala len jedna žena Matilda Akvitana Macurová, aj to v školskom roku 1939/40, teda v skúmanom období len jeden školský rok. Kvôli prehľadnosti sa používa v texte pojem študent.

Nízky počet bol daný tiež trhom. Možnosť uplatniť sa s kvalifikáciou inžiniera architektúry nebola veľká, čo sa prejavovalo najmä v období hospodárskych kríz. Ešte sa k otázke zamestnanosti absolventov odboru architektúry a pozemného inžinierstva vrátíme.

Študent sa mohol zapísať ako riadny poslucháč alebo ako mimoriadny. Mimoriadnych študentov bolo celkom sedem a štyria (J. Filo, L. Križko, Š. Lukačovič, Ž. Szegheő) sa v priebehu štúdia stali riadnymi poslucháčmi. Mimoriadnymi študentmi boli napr. poslucháči NVŠT, alebo ak nedosiahli vek 18 rokov, či nemali potrebnú prípravu na dané štúdium.

Tabuľka č. 1 Návštevnosť študentov zo Slovenska na odbore architektúry a pozemného stavitel'stva ČVŠT v Brne v školských rokoch 1919/20-1939/40

Školský rok	Počet študentov		Percentuálny podiel študentov zo Slovenska
	celkom	zo Slovenska	
1919/20	16	1	6,3
1920/21	31	2	6,5
1921/22	32	2	6,3
1922/23	58	4	6,9
1923/24	105	2	1,9
1924/25	138	2	1,4
1925/26	97	4	9,2
1926/27	106	7	6,6
1927/28	138	6	4,3
1928/29	132	5	3,8
1929/30	138	8	5,8
1930/31	153	11	7,2
1931/32	162	9	5,6
1932/33	153	11	7,2
1933/34	130	8	6,2
1934/35	121	7	5,8
1935/36	85	10	11,8
1936/37	106	10	9,4
1937/38	93	8	8,6
1938/39	93	10	10,8
1939/40	nezistený	4	nezistený

Najvyšší počet študentov zo Slovenska jedenásť navštevoval odbor architektúry a pozemného stavitel'stva v školských rokoch 1930/31 a 1932/33, potom desať v školských rokoch 1935/36, 1936/37 a 1938/39, deväť študentov v školskom roku 1931/32. Počet študentov začal stúpať od školského roku 1925/26 a kulminoval v školských rokoch 1931/32 a 1932/33.

Potom nastáva pokles, ale ten bol daný tiež návrhom parlamentnej komisie, aby sa odbor architektúry a pozemného stavitel'stva na ČVŠT v Brne zrušil. V dobe krízy to bola snaha o úsporné opatrenia, týkajúce sa takmer všetkých vysokých škôl. Prudko klesol až v školskom roku 1939/40 predovšetkým v súvislosti s rozpadom Československa, kedy navštevovali školu len štyria študenti E. Hudák, M. A. Macurová, J. Matonok a A. Passinger.

Len Hudák a Macurová navštevovali 1. ročník, Matonok bol poslucháčom 5. ročníka a Passinger 4. ročníka. V Protektoráte Čechy a Morava boli študenti zo Slovenska zapisovaní v „nationáliách“ ako „CUDZINEC“. Na rozdiel od iných odborov na ČVŠT, ani jeden študent architektúry a pozemného staviteľstva neprestúpil na NVŠT.

Najnižšie počty študentov boli v školských rokoch 1919/20 - jeden študent (Juraj Bélik) a v 1920/21, 1923/25 po dvoch študentoch. Nízky počet bol daný viacerými faktormi – udalosťami po 1. svetovej vojne, neistými pomermi na Slovensku, nedostatkom ubytovania v Brne, atď. Pre porovnanie – na NVŠT v Brne študovalo v školskom roku 1919/20 až 13 študentov, ale v školskom roku predtým len dvaja študenti (H.-K. Stark, P. Weil).

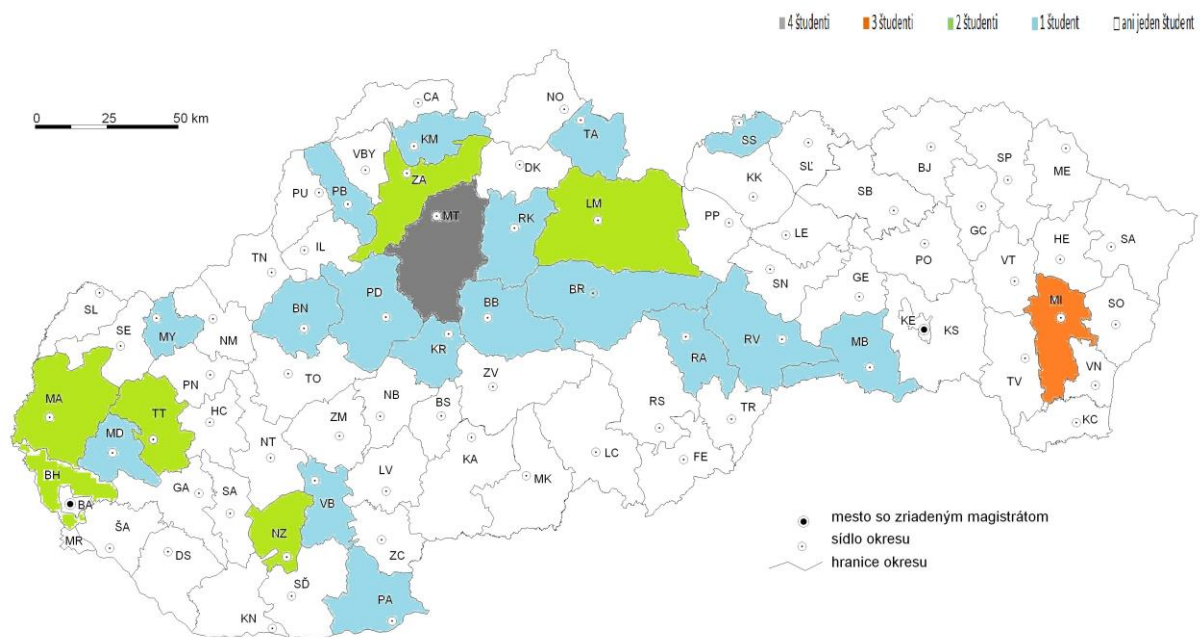
Ak analyzujeme percentuálne zastúpenie študentov zo Slovenska, tak najviac ich študovalo v školskom roku 1935/36 až 11,8 % a v školskom roku 1938/39 až 10,8 %. V ostatných školských rokoch nepresiahli hranicu 9,5 %. Najmenšie percentuálne zastúpenie bolo v školských rokoch 1924/25 len 1,4 % a 1923/25 len 1,9 %. Premietla sa tu aj hospodárska situácia na Slovensku. V ostatných školských rokoch percento zastúpenia študentov zo Slovenska bolo viac ako 3,5 %.

Nízky počet študentov zo Slovenska bol daný tiež krízou, aj v období konjunktúry. „Zdá se, že obor jest přeplněn, vzhledem k tomu, že do pracovních možností tohto oboru kde kdo »fušuje«.“⁸

Ďalšou otázkou je, kde sa študenti zo Slovenska navštevujúci odbor architektúry a pozemného staviteľstva narodili. Zo 45 študentov sa presne nepodarilo zistiť, kde sa narodil Elemír Hudák, či to bol Smolník v okrese Gelnica alebo Snina. Šiesti študenti (13,3 %) narodili mimo územia Slovenska – po dvoch v Maďarsku (E. Blum, J. Kálman) a v USA (Š. Fajnor, J. Nosko), po jednom na Morave (V. Cibulka) a v Čechách (A. Passinger). Najviac študentov malo miesta bydliska v okresoch Martin (štyria študenti), Michalovce (traja študenti), po dvoch Bratislava-vidiek, Lipt. Sv. Mikuláš, Malacky, Nové Zámky, Trnava a Žilina.

⁸ VLČEK, A. K. Výhledy inženýrského povolání do budoucna. In: *Technik*, 8, 1938/39, č. 3, s. 41

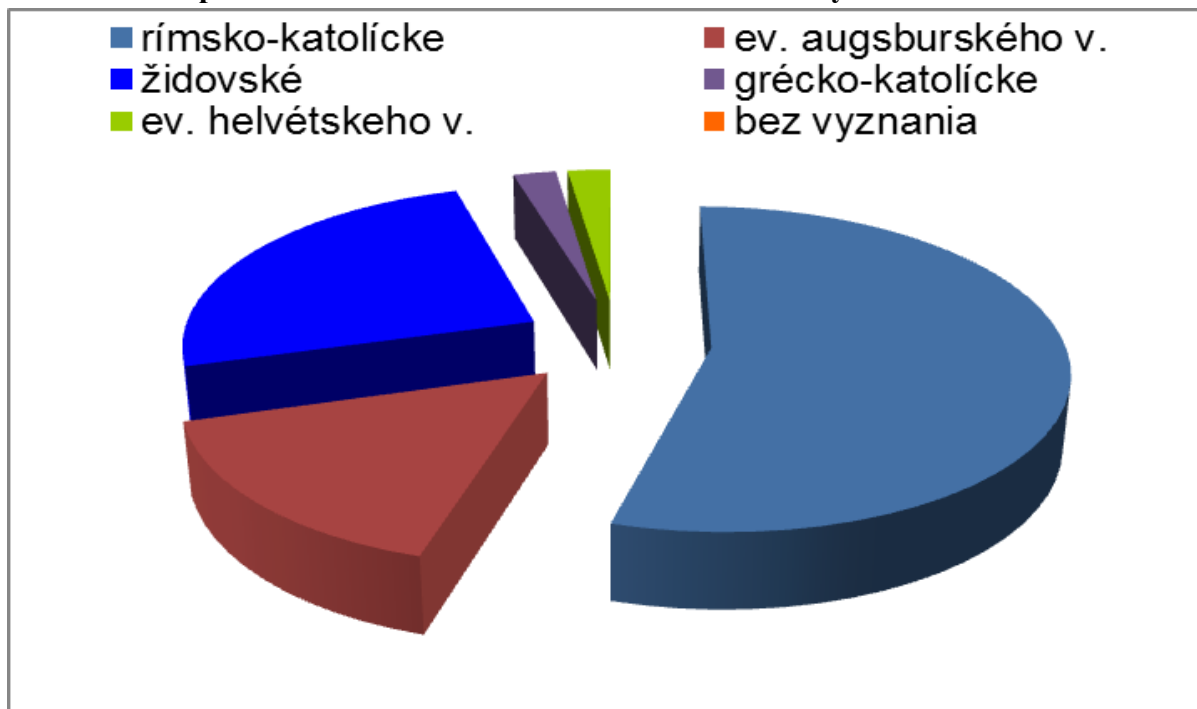
Mapa č. 1 Okresy, v ktorých sa narodili študenti zo Slovenska navštevujúci odbor architektúry a pozemného staviteľstva ČVŠT v Brne v školských rokoch 1919/20-1939/40⁹

Veľmi zaujímavou otázkou je konfesijná skladba študentov architektúry a pozemného staviteľstva zo Slovenska na ČVŠT v Brne v medzivojnovom období vzhľadom ku konfesijná skladbe obyvateľstva a k ostatným odborom na ČVŠT a NVŠT v Brne.

⁹ Mapa je vytvorená na základe podkladu spracovaného doc. RNDr. D. Kusendovou, PhD., ktorej týmto ďakujeme za umožnenie použitia v článku. ŽUDEL, J. Krajské zriadenie v r. 1925-1938. In: Atlas Slovenskej socialistickej republiky. Bratislava : VEDA, 1980, s. 121.

Graf č. 1 Konfesionálna skladba študentov zo Slovenska na odbore architektúry a pozemného staveľstva ČVŠT v Brne v školských rokoch 1919/20-1939/40

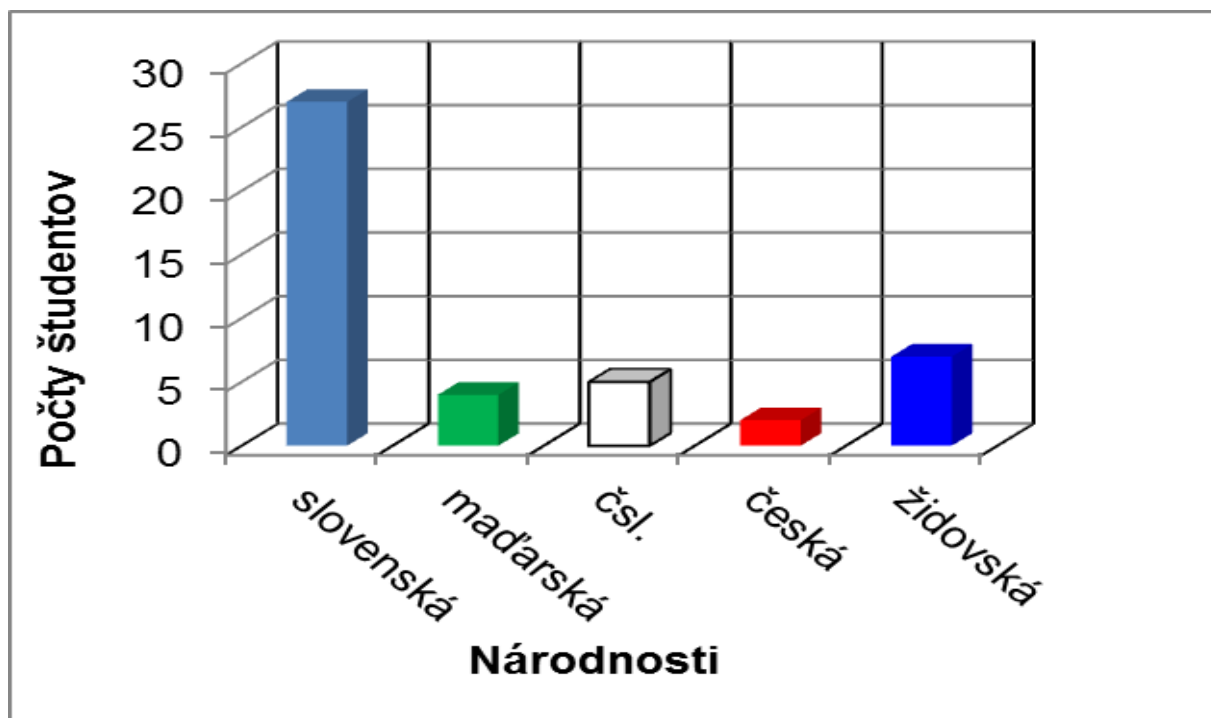
Zo skúmaného súboru 45 študentov sa nepodarilo zistiť konfesiu len Emanuelovi Deminánovi, ktorý tu študoval 2. ročník v školskom roku 1929/30. Konfesiu neuviedol ani počas štúdia na NVŠT v Brne. Vzhľadom na to, že sa hlásil k židovskej národnosti, pravdepodobne jeho viera bola židovská.

Najpočetnejšie zastúpená bola rímsko-katolícka konfesia – 24 študentov, t. j. 53,3 %. Druhou najpočetnejšou konfesiou bola však židovská. Jedna štvrtina všetkých študentov (11 študentov, 24,4 %), Nedokážeme určiť, či sa študenti židovskej konfesie hlásili k neologickému alebo ortodoxnému smeru. V národnostiach technických vysokých škôl v Prahe aj v Brne to boli unikátne zápisy. S najväčšou pravdepodobnosťou navštevovali neologické synagógy. Vysoký počet židovskej konfesie bol pôsobený tiež tým, že na budapeštianskej vysokej škole technickej bol stanovený numerus clausus na študentov židovského pôvodu. A tak nárast študentov židovského pôvodu sa prejavilo aj na ostatných technických vysokých školách v Československu.

Až treťou najpočetnejšiu konfesiu tvorili sedmi evanjelici augsburského vyznania, t. j. 15,6 %. Ďalšie dve konfesie grécko-katolícka (Andrej Špeník) a evanjelici helvétskeho vyznania (Žigmund Szegheő) boli zastúpení po jednom študentovi (2,2 %).

Skladba študentov architektúry a pozemného staveľstva zo Slovenska na ČVŠT v Brne v medzivojnovom období z národnostného hľadiska má tiež niekoľko špecifik oproti ostatným odborom.

Graf č. 2 Národnostná skladba študentov zo Slovenska na odbore architektúry a pozemného staveľstva ČVŠT v Brne v školských rokoch 1919/20-1939/40

Najpočetnejšie je zastúpená slovenská národnosť 27 študentov (t. j. presne 60 % zo všetkých študentov zo Slovenska na odbore architektúry a pozemného staveľstva). Druhou najpočetnejšou národnosťou bola židovská sedem študentov (t. j. 15,6 %), to znamená, že štyria študenti židovskej konfesie sa hlásili k inej národnosti ako židovskej – E. Kraus, G. Zeman k slovenskej V. Rosenzweig k československej a E. Stern k českej. Ani jeden sa nehlásil k židovskej národnosti, čo bolo typické pre iné odbory brnianskych technických vysokých škôl. Práve študenti židovskej konfesie menili podľa zápisov v „nationáliách“ najčastejšie národnosť, ale na odbore architektúry a pozemného staveľstva sme takýto záznam neobjavili. Bolo to pochopiteľné, hľadali miesto a uplatnenie v novovzniknutej Československej republike.

Uvedený trend bol nielen na skúmanej fakulte, ale tiež na všetkých brnianskych vysokých školách. Výskumný tím D. Krejčího to vysvetľoval „... zkušeností, že israelité venujú se pomerně hojněji intelektuálnímu zaměstnání než jiní, jednak, že mnoho v Brně studujících israelitů je cizího původu, hlavně z Ruska“.¹⁰

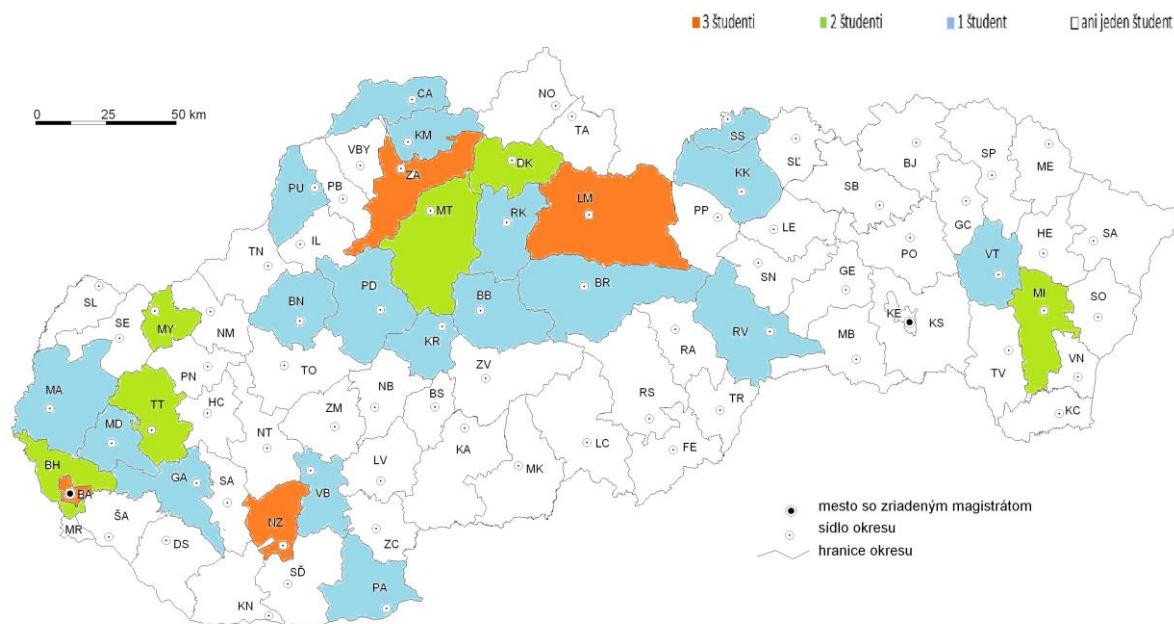
Tretou najpočetnejšou národnosťou bola československá národnosť päť študentov (t. j. 11,1 %, E. Hudák, J. Maršalko a už spomenutí A. Passinger, V. Rosenzweig, A. Špeník). Na iných odboroch bývala tretou najpočetnejšou národnosťou maďarská, alebo česká. Maďarskú národnosť si zapísali štyria študenti (tj. 8,9 %, J. Filo, E. Hanko, O. Perger a Ž. Szegheő) a českú dvaja študenti (tj. 4,4 %, V. Cibulka a E. Stern).

Na rozdiel od iných odborov tu neštudovali študenti nemeckej národnosti. Bolo to pochopiteľné, dávali prednosť NVŠT v Brne alebo v Prahe, kde už prebiehala výučba pred rokom 1918/19.

¹⁰ KREJČÍ, D. a jeho žáci *Sociální poměry studentstva českých vysokých škol brněnských podle výsledků statistického šetření z let 1921/2 a 1922/3*. Praha : V. Horák a spol., 1924. s. 28.

Ďalšou úlohou, ktorú sme si vytýčili, je otázka miesta bydliska. Len traja študenti bývali mimo územia Slovenska – v Maďarsku E. Demián, na Morave V. Cibulka a na Pokarpatskej Rusi L. Glück.

Mapa č. 2 Okresy, v ktorých bývali študenti zo Slovenska navštevujúci odbor architektúry a pozemného staviteľstva ČVŠT v Brne v školských rokoch 1919/20-1939/40¹¹

Najviac študentov - po troch bývalo - v okresoch Bratislava, Liptovský Sv. Mikuláš, Nové Zámky a Žilina. Potom to boli okresy, kde bývali dvaja študenti - Bratislava-vidiek, Dolný Kubín, Martin, Michalovce, Myjava, Trnava. Až v 18. okresoch býval jeden študent. Pozoruhodné je, že ani jeden študent nepochádzal z okresu Košice a Košice-vidiek.

Na štúdium odboru architektúry a pozemného staviteľstva sa hlásili študenti z rôznych stredných škôl, čo býva niekedy problém presne určiť, keďže kvalita zápisov je rôznorodá. Pri štyroch študentoch (E. Demián, L. Glück, J. Murtin, V. Pojtek) sa nepodarilo zistiť, ktorú strednú školu navštevovali. Na odbore architektúry a pozemného staviteľstva študovali len jeden školský rok a prišli z inej vysokej školy.

Najviac študentov navštevovalo gymnáziá – celkom 28 (t. j. 62,2 %), v tom 19 reálne gymnázium, 7 reálky a dvaja uviedli len gymnázium (J. Bélik v Trenčíne a T. Kraus v Banskej Bystrici). Na ČVŠT v Brne študovalo až 69 % poslucháčov, ktorí boli absolventmi reálok.¹² Abiturienti gymnázií a gymnázií dečinského typu museli vykonať skúšku z deskriptívnej geometrie a kreslenia. Abiturienti reálnych gymnázií, pokiaľ neabsolvovali povinné kreslenie, tiež museli vykonať diferenciálnu skúšku.

Pre technické vysoké školy boli vhodné reálky zamerané na matematicko-prírodovedné predmety a na svetové jazyky. Tie však boli premieňané od 30. rokov na reálne gymnáziá, ktoré však mali viac univerzálny charakter. Technici predovšetkým gymnáziá vytýkali, a zo svojho pohľadu oprávnene, prílišný dôraz na antickú kultúru a vzdelanosť.¹³

Potom nasledujú 12 abiturienti priemyselných škôl. V „nacionáľkach“ na nich bolo upozorňované pečiatkou „Absolvent priemyslové školy“. Práve od školského roku 1919/20 bol zrušený zákon zabraňujúci absolventom priemyselných škôl v štúdiu na technických

¹¹ Mapa je vytvorená opäť na základe podkladu spracovaného doc. RNDr. D. Kusendovou, PhD.

¹² FRANEK, O. *Dějiny české vysoké školy technické v Brně. 1. díl do roku 1945*. Brno : VUT, 1969, s. 148.

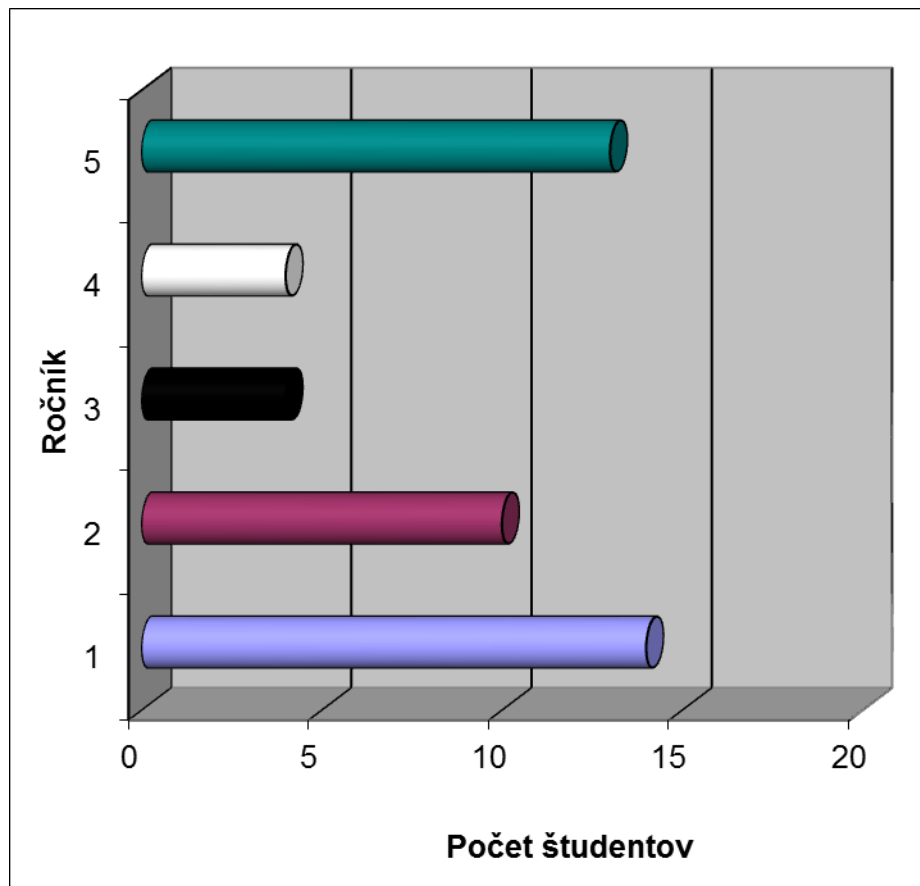
¹³ ZAVADIL, J. Středoškolská příprava k inženýrskému studiu. In: *Technik*, 5, 1935-1936, č. 6, s. 98

vysokých školách. Mohli sa však prihlásiť podľa výnosu MŠO z 26. augusta 1926 č. 84.865 len na odbor pre ktorý získali na priemyselnej škole potrebné predpoklady. Okrem Š. Neufelda a V. Rosenzweiga, ktorý chodili na priemyselnú školu v Brne, Ž. Szegheóa, ktorý neuviedol miesto priemyselnej školy, ostatní navštevovali priemyselnú školu v Bratislave. Výnimku tvorí Š. Lukačovič, ktorý napísal, že absolvoval ako priemyselnú školu, tak i reálne gymnázium. Len jeden študent – Vojtech Donner, absolvoval lýceum v Kežmarku.

Tým sa dostávame k otázke, koľko študentov prišlo a odišlo na iné vysoké školy. Až sedem študentov prišlo z NVŠT v Brne (E. Blum, V. Donner, L. Glück, J. Kálman, E. Kraus, P. Novák, E. Stern), jeden z ČVUT Praha (J. Páyer). Jedna študentka navštevovala prírodovedeckú fakultu (neuviedla, kde – Matilda Akvitana Macurová) a jeden bol absolvent teologickej fakulty (Štefan Rakús, kňaz františkánskeho rádu).

Štúdium na technických vysokých školách bolo náročné a mnohí študenti ho neukončili z rôznych dôvodov. Otázkou je, koľko študentov zanechalo štúdium v jednotlivom ročníku. Nie všetci študenti navštevovali odbor architektúry a pozemného staviteľstva od 1. ročníka. Existovala tu určitá migrácia.

Graf č. 3 Najvyšší ročník, ktorí dosiahli študenti zo Slovenska na odbore architektúry a pozemného staviteľstva ČVŠT v Brne v školských rokoch 1919/20-1939/40

Až 14 študentov (tj. 31,1 %) ukončilo štúdium na odbore architektúry a pozemného staviteľstva ČVŠT v Brne už v prvom ročníku a v druhom ročníku ukončilo štúdium 10 študentov (tj. 22,2 %). To znamená, že do tretieho ročníka neprešla viac ako polovica študentov - až 24 študentov (tj. 53,3 %). Po štyroch študentoch skončili v treťom a štvrtom ročníku, t. j. 8,9 %. V piatom ročníku študovalo 13 študentov, tj. 28,9 %. Nie všetci však úspešne absolvovali 2. štátnu skúšku.

Niektorí študenti prestúpili v rámci ČVŠT na iný odbor - J. Bélik, V. Hrdlička, J. Nosko, S. Zachar na odbor inžinierskeho staviteľstva, alebo E. Kraus na odbor zememeračského inžinierstva. Študent V. Cibulka prerušil štúdium z dôvodu choroby.

Ďalší prešli na inú vysokú školu. Na SVŠT v Bratislave odišli L. Dobozy, E. Hudák, F. Král, T. Schotter,¹⁴ A. Špedík, A. Tesár. Po rozpade Československa a uzavretí českých vysokých škôl to bola pre nich prijateľnejšia alternatíva, ako požiadať o dokončenie štúdia na NVŠT v Brne alebo v Prahe, zakončiac žiadosť o prestup s pozdravom „Heil Hitler“.

Na NVŠT v Brne prestúpili štyria študenti - E. Blum, E. Demián, J. Matonok, E. Stern a E. Demián ešte v roku 1930, po dvoch neúspešných pokusoch o pripustenie k 1. štátnej skúške. Na ČVUT v Prahe prestúpili piati študenti - V. Donner, J. Maršalko, J. Murtin, Š. Neufeld, O. Penger. Štúdium opustili štyria študenti - J. Filo, J. Kálman, L. Križko a K. Macák.

Niektorí študenti boli vyčiarknutí zo štúdia – napr. z dôvodu nezaplatenia školného, čo bolo typické predovšetkým pre NVŠT v Brne, V. Rosenzweig, alebo ako napr. F. Lauf, pretože sa nedostavil k imatrikulácii podľa vyhlášky r. č. 1924/9.

Problém je niekedy v spresnení údajov. V „nationáliách“ a v matričných listoch študentov, ktorí nedokončili štúdium, sa nachádza zápis, že vystúpili, a potom sa nachádzajú v „nationáliách“ inej vysokej školy. Neboli ešte rozhodnutí pokračovať v štúdiu, alebo to často neoznámili študijnému oddeleniu.

Takmer po celé medzivojnové obdobie prebiehala živá diskusia o skúškach a skúšaní. Pedagógom bolo vyčítané, že „se zkouška stává jen vyzkoušením, zda student si osvojil určité znalosti mnohdy jen t. zv. koníčky profesorovy.“¹⁵ Preto sa aj konali verejné debaty, na ktorých zaznievali rovnaké argumenty ako dnes, že sa študent učí pre skúšky, a nie pre získanie potrebných vedomostí. Diskusie boli veľmi živé.

1. štátna skúška „obecná“ na odbore architektúry a pozemného staviteľstva na ČVŠT v Brne vôbec sa konala už v školskom roku 1920/21 a absolvoval ju jeden študent. Skúška pozostával z predmetov: základy vyššej matematiky, deskriptívna geometria, fyzika, geológia I., mechanika so základmi grafickej statiky. Skúšku upravoval skúšobný poriadok výnosu MŠO z 9. mája 1925, č. 38.618.

1. štátnu skúšku absolvovalo na odbore architektúry a pozemného staviteľstva ČVŠT v Brne zo 45 študentov zo Slovenska v medzivojnovom období len 19, to znamená že ani nie polovica študentov – asi 42,2 %. 12 študenti dosiahli stupeň vyhovelo a sedmi študenti (Š. Fajnor, E. Hanko, J. Kálman, F. Kiššík, J. Matonok, Š. Neufeld a J. Payer) dosiahli stupeň veľmi dobrý. Medzi nimi nie je zahrnutý V. Pojetek, ktorý absolvoval skúšku na VŠT v Budapešti s prospechom vyhovelo. Priemerný vek absolventa bol 22,3 roka. Najstarším bol 27-ročný J. Filo a najmladším 19-ročný J. Kálman.

Skúšobnú komisiu pre 2. štátnu skúšku tvorili v školskom roku 1923/24 prof. arch. K. H. Kepka, ing. arch. Josef Karásek, profesori V. Fischer, a A. Libscher. Kepka však 30. 6. 1924 zomrel.¹⁶ Skúška pozostával z predmetov: pozemné staviteľstvo, architektúra, stavby pozemné k špeciálnym účelom.

2. štátnu skúšku „odbornú“ na ČVŠT v Brne z uvedených 13 študentov navštevujúcich piaty ročník, absolvovali len ôsmi študenti, tj. 17, 8 % z uvedeného počtu 45 študentov. Len Š. Fajnor dosiahol stupeň veľmi dobrý, ostatní dosiahli stupeň vyhovelo. Ani jeden študent zo Slovenska na odbore architektúry a pozemného staviteľstva ČVŠT v Brne v medzivojnovom období nezískal 1. štátnu alebo 2. štátnu skúšku s prospechom vyznamenaný. Svedčí to

¹⁴ Prestúpil na VŠT do Martina na oddelenie inžinierskeho staviteľstva (Nationále, I. ročník šk. r. 1938/39, odd. inž. stav.)

¹⁵ O zkouškách a zkoušení. In: *Technik*, 2, 1932-1933, č. 5, s. 85

¹⁶ Památník..., s. 25.

o náročnosti štúdia, kde vyučujúci nemienili ustúpiť zo svojich požiadaviek, na rozdiel od mnohých súčasných vysokých škôl.

Priemerný vek absolventa 2. štátnej skúšky bol 23,6 roka. Najstarší V. Pojtek mal 31 rokov a najmladší M. Harminc a Š. Lukačovič mali 24 rokov.

Po absolvovaní 2. štátnej skúšky získal už bývalý študent právo na titul „Ing“. Aj tu sa v medzivojnovom období sa rozvinula polemika ohľadom používania titulu, ktorý si niekedy privlastňovali absolventi priemyselných škôl. Požiadavka vyplynula tiež z praxe, kde „název inžinier je označením činnosti... laický názor ... techničtí úradníci jsou lidově a obecně titulováni inženýr“.¹⁷ Niečo podobné je aj v súčasnosti v Nemecku, kedy absolventi vysokých technických škôl si píšú titul „diplomovaný inžinier“. Používanie titulu inžinier upravoval nakoniec zákon.

Niektorí študenti z uvedeného súbor však ukončili úspešne svoje štúdium na inej vysokej škole – napr. V. Cibulka, V. Donner na ČVUT v Prahe, J. Matonok na NVŠT v Brne, A. Tesár na polytechnike v Berlíne-Charlottenburgu.

Doktorát v odbore architektúry a pozemného staviteľstva ČVŠT v Brne v danom období nezískal nikto zo Slovenska. Prvý doktorát v tomto odbore vôbec bol udelený už v školskom roku 1923/24.

Po úspešnom absolvovaní vysokej školy stála pred väčšinou poslucháčov vojenská prezenčná služba. Potom rovnaká otázka ako v dnešnej dobe - zamestnania sa v odbore. Problém už rezonoval od 20. rokov.¹⁸ Možnosť uplatnenia závisela vždy od hospodárskej situácie. Nie sú však k dispozícii presnejšie štatistiky.

Rektor ČVUT J. Milbauer sa vo svojom prejave v roku 1934 sťažoval na prijímanie cudzincov do československých podnikov na úkor absolventov českých technických vysokých škôl.¹⁹

Bolo pochopiteľné, že študenti sa domáhali zamestnania vo svojej kvalifikácii a vysoká škola sa bránila, že nie je v jej moci presadiť ich zamestnanie, ani regulovať počty poslucháčov. Priam slovami dneška to vyjadril Vladimír Drahoňovský slovami: „Vysoké školy nezavinily ani proletarisaci ani nivelisaci inteligence, jejich zájem je právě opačný a není v jejich moci tomu čeliti. Jestliže inteligence přestala býti vedoucí silou v politickém vedení státu, nebo jestliže se sama propůjčila k úloze podřadné místo vedoucí, je to vina naše společná. Cesta k nápravě musí se naléztí, a studentstvo jako budoucí občanstvo musí se tak politicky orientováti, aby na této cestě pomáhalo, a varovalo se laciných hesel...“²⁰

Pritom problém bol podstatne komplikovanejší. Väčší počet študentov bol napr. na lekárskech fakultách a miest bolo podstatne menej. Naopak na Slovensku a na Podkarpatskej Rusi bol lekárov nedostatok.

Výhľad na zamestnanie študenta zo Slovenska v odbore architektúry a pozemného staviteľstva nebol príliš priaznivý. Podľa odhadu o počte pracujúcich inžinierov na území Československa, tak v architektúre bolo zamestnaných 1500 inžinierov, v tom 950 Čechoslovákov a 550 Nemcov a ostaných národností.²¹ Koľko však v rámci Čechoslovákov bolo Slovákov, odhad už nestanovuje. Ročne končilo koncom 30. rokov asi 55 architektov Čechov a Slovákov.²² Sociálne postavenie bolo hodnotené ako „již řadu let značně svízelné“.²³ Ak absolvent získal pracovné miesto, alebo nastúpil do rodinnej firmy, tak ho

¹⁷ ROST, E. Otázka názvu „inženýr“ otázkou zásadní. In: *Technik*, 2, 1932-1933, č. 8, s. 138

¹⁸ PLACHT, O. *Přítomnost a budoucnost našich vysokých škol*. Praha : Pražská akciová tiskárna, 1925.

¹⁹ MILBAUER, J. O aktuálních nedostacích vysokých škol technického směru. In: *Technik*, 3, 1933-1934, s. 181

²⁰ DRAHOŇOVSKÝ, V. c. d., s. 45, porovnaj SOUŠEK, B. Technik po druhé státní zkoušce. In: *Technik*, 8, 1938/9, č. 5, s. 85.

²¹ VLČEK, A. K. Výhledy inženýrského povolání..., s. 40.

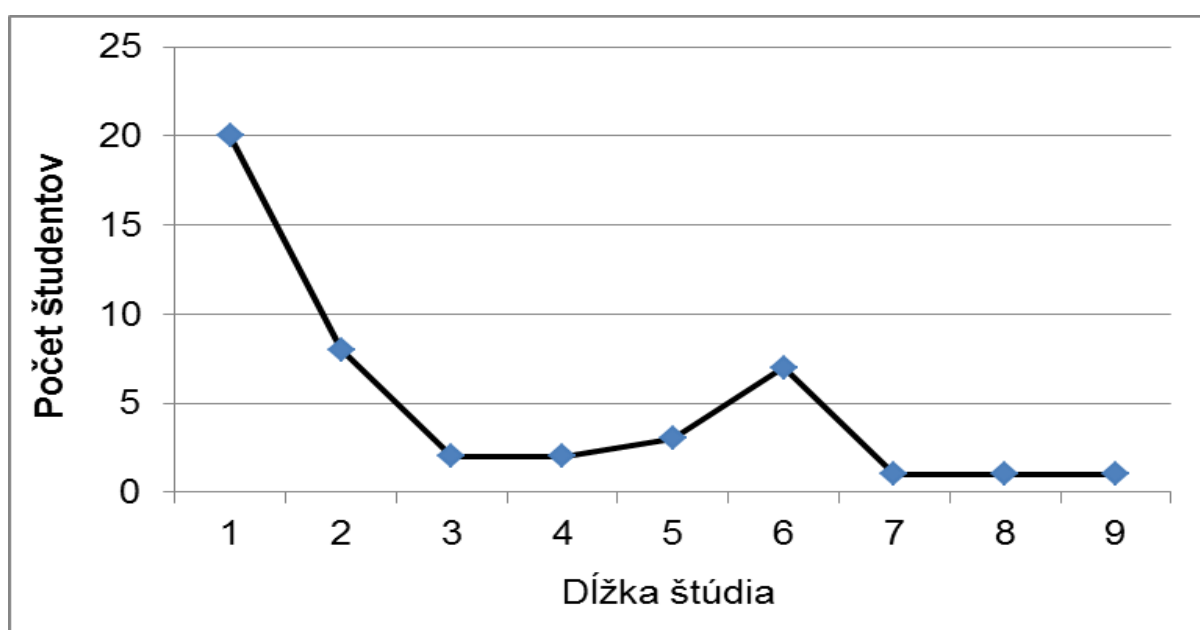
²² VLČEK, A. K. Pohled do inženýrských povolání. In: *Technik*, 8, 1938/39, č. 12, s. 206.

²³ MINÁŘ, F. Inženýři, kteří teprve nastoupí. In: *Technik*, 9, 1939/40, č. 1, s. 6

daný problém netrápil, ale pokiaľ počas štúdia trel núdzu, šetril každú korunu, snažil sa maximálne využiť sociálny systém, štipendiá, podpory a potom nezískal zamestnanie, tak to bola pre neho zúfalá situácia.

Poslednou otázkou je, ako dlho navštevovali študenti odbor architektúry a pozemného stavitel'stva. V medzivojnovom období neexistovala možnosť študovať diaľkovo. Študent mohol byť, ako sme už uviedli riadnym alebo mimoriadnym. Ak bol zamestnaný, tak musel predkladať každoročne napr. úradníci súhlas úradu, vojaci súhlas ministerstva národnej obrany atď. To je tiež špecifický prípad kňaza-mnícha Štefana Rakúsa, študujúceho však len jeden školský rok 1929/30.²⁴ Mnohí študentom dochádzali finančné prostriedky a prerušovali štúdium z ekonomických dôvodov. Možnosť privyrobiť si popri štúdiu bola na technických vysokých školách vzhľadom na počty prednášok a cvičení veľmi ťažká.

Graf č. 4 Dĺžka štúdia študentov zo Slovenska na odbore architektúry a pozemného stavitel'stva ČVŠT v Brne v školských rokoch 1919/20-1939/40

Ako vyplýva z grafu, najviac študentov až 20 navštevovalo odbor architektúry a pozemného stavitel'stva len jeden rok. Potom nasledujú ôsmi študenti navštevujúci školu dva roky a zaujímavé je, že až sedem študentov navštevovalo školu šesť rokov. Bolo to pochopiteľné, dostať sa do piateho ročníka a neukončiť školu bol finančný luxus.

Po jednom študentovi navštevovali vysokú školu sedem (T. Kraus), osem (M. P. Harnic) a deväť (J. Filo) rokov. S výnimkou J. Fila títo študenti ukončili vysokú školu absolvovaním 2. štátnej skúšky. Takáto dĺžka štúdia nebola neobvyklá, na iných technických vysokých školách a odboroch sa stretávame aj so štúdiom 10, 12, príp. 13 rokov. Zo strany profesorských zborov síce vyšli impulzy, aby sa obmedzila dĺžka štúdia, ale neboli legislatívne uskutočnené.

Študenti a absolventi odboru architektúry a pozemného stavitel'stva sa presadili aj v praxi. Podľa projektov V. Donnera postavili mnoho obytných domov, škôl, budovu liptovského múzea. Š. Fajnor pracoval na SVŠT v Bratislave a patril k popredným pracovníkom technickej administratívy vo svojej dobe.

²⁴ Pátrali sme po osude spomenutého mnícha, ale žiaľ z provinciátu rádu sme nedostali žiadnu odpoveď.

Stredoškolskými pedagógmi boli V. Cibulka, J. Matonok. V. Cibulka pôsobil ako stredoškolský pedagóg na priemyselnej škole v Prešove a v Bratislave, bol autorom mnohých učebníc a odborných článkov. J. Matonok učil taktiež na priemyselnej škole v Bratislave, okrem toho spolupracoval s architektmi V. Dedečkom, M. Škorupom a spolužiakom z ČVŠT v Brne Š. Lukačovičom.

S. Zachar spolupracoval s otcom na rôznych projektoch, napr. na výstavbe kostola v Žiari nad Hronom-Vieske.

Vysokoškolským profesorom sa stal A. Tesár, ktorý prednášal v rokoch 1959-1988 na stavebnej fakulte SVŠT v Bratislave, stal sa DrSc. a od roku 1969 bol členom korešpondentom SAV. Bol autorom mnohých publikácií a odborných článkov.

Niektorí, ako napr. Gustáv Zeman sa presadili vo verejnom živote. Zúčastnil na SNP a po 2. svetovej vojne bol poslancom SNR za DS. Neskôr bol nespravodlivo odsúdený a v rokoch 1950-1952 bol umiestnený v tábore nútených prác v Novákoch.

Uvedené výsledky bude nutné ešte komparovať s výsledkami na iných odboroch architektúry a pozemného staviteľstva. Tým dosiahneme komplexnejší pohľad a ukážu sa nám určité súvislosti ako aj špecifiká jednotlivých vysokých technických škôl a ich odborov.

PhDr. et ThMgr. Libor Bernát, CSc.

Je absolventom Filozofickej fakulty MU v Brne, odbor história, filozofia, ETF UK v Prahe – teológia. Kandidatúru absolvoval na Filozofickej fakulte UK v Prahe. Pôsobí ako výskumný pracovník na Ústave inžinierskej pedagogiky a humanitných vied Materiálovotechnologickej fakulty STU v Trnave. Zaoberá sa najmä dejinami školstva v 16. a 17. storočí, osobnosťou J. Kvačalu.

Kontakt:

Ústav inžinierskej pedagogiky a humanitných vied MTF STU Trnava

Paulínska 16

917 24 Trnava

libor.bernat@stuba.sk

**Prvé odborné práce Jozefa Máteja (1949 – 1957)
(K 90. výročiu nedožitých narodenín)
Vladimír Michalička**

Abstrakt

Štúdia podáva charakteristiku a hodnotenie prvých odborných prác Jozefa Máteja, popredného slovenského historika pedagogiky, ktorými sa prezentoval v odbornej tlači či v samostatných publikáciách v rokoch 1949 až 1953. Charakterizuje ich tematickú, žánrovú a obsahovú stránku, osobitne o A. S. Makarenkovi, J. Nálepkevi a slovenskej pedagogike v 19. storočí.

Kľúčové slová

Mátej, dejiny pedagogiky, A. S. Makarenko, J. Nálepka,

Táto stať je pokračovaním štúdie o vedeckom diele Jozefa Máteja z nášho periodika č. 1/2012. Pre ozrejmienie jeho života uvádzame, že po prekonaní dlhšej choroby (ťažký zápal pľúc) v roku 1948 vrátil sa v apríli 1949 na I. Gymnázium na ulici Červenej armády (dnes Grösslingova ul.), ale zakrátko bol preložený na II. Strednú školu na Palisádoch 65, kde pôsobil do konca februára 1950, no školský rok 1949/50 dokončil znova na I. Gymnázium na ul. Červenej armády. Popri učiteľskej práci úspešne završuje štúdium na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, odbor história – pedagogika (1950).

Počnúc novým školským rokom 1950/51 nastupuje ako riaditeľ Gymnázia v Jure pri Bratislave (dnes Svätý Jur), kde pôsobí jeden školský rok. Nakrátko sa stal riaditeľom novootvoreného Pionierskeho paláca v Bratislave, ale zakrátko rozčarovaný opúšťa aj toto miesto a nastupuje ako ústredný inšpektor škôl III. stupňa na Povereníctve školstva v Bratislave. Po vzniku Vysokej školy pedagogickej v Bratislave sa stáva vysokoškolským učiteľom, odborným asistentom na Katedre pedagogiky a psychológie Fakulty spoločenských vied. Prednáša všeobecnú a porovnávaciu pedagogiku, didaktiku, teóriu výchovy a logiku, postupne sa však začína orientovať na dejiny školstva a pedagogiky.²⁵

Po odchode z rodného Novohradu v roku 1946 (najprv ako učiteľ ľudovej školy do Sološnice, potom do Bratislavy, Svätého Jura a znovu do Bratislavy) rozvinul Jozef Mátej koncom 40. a 50. v rokoch 20. storočia svoju publikačnú činnosť novým smerom. Nešlo už o bežnú novinársku publicistiku reagujúcu na aktuálne politické a spoločenské udalosti, ktorú praktikoval v regionálnom týždenníku, ale o publicistiku tvorivejšiu, zameranú už odborne a primárne orientovanú na školstvo, výchovu a pedagogickú vedu, čo vychádzalo z Mátejovho študijného zamerania, profesionálnej orientácie a odborného záujmu. V rokoch 1949 – 1954 prevažujú v jeho publikačnej aktivite recenzie odbornej literatúry, ktoré uverejňoval sprvu v Jednotnej škole a v Učiteľských novinách, neskôr v Historickom zborníku a v novom pedagogickom časopise Za socialistickú školu. Išlo predovšetkým o recenzie nových českých a slovenských publikácií (príp. preklady sovietskych diel) z oblasti histórie a z oblasti pedagogiky. Vcelku sa jednalo o recenzie knižných novínok, v ktorých sprostredkoval čitateľskej verejnosti obsah diela a občas pridal aj zaujímavý postreh (napr. odvolal sa aj na recenziu dotknutej knihy v sovietskom odbornom časopise), čo naznačuje, že túto aktivitu bral zodpovedne a sledoval široký okruh odbornej literatúry a časopisov. Spracovanie recenzií je však zväčša informatívne a opisné, diela hodnotí prevažne pozitívne, čo vyplývalo z nedostatku kritického pohľadu tak zrejmého u začínajúceho vedeckého pracovníka. Často sa opakuje v záverečnom odporúčaní knihy čitateľskej alebo učiteľskej verejnosti, nevyhol sa ani viacerým dobovým frázam a floskuliam. Kladom niektorých jeho príspevkov je, že sú podrobným prehľadom o knihe, čo čitateľovi

²⁵ Podrobnejšie: Miháľechová, M.: Život a dielo Jozefa Máteja. Bratislava: Z-F Lingua, 2008, s. 13 a nasl.

umožňovalo vytvoriť si o štruktúre a obsahu dobrú predstavu. V každom prípade recenzie boli akými predstupňom jeho odborných aktivít.

Na prelome 40. a 50. rokov Máteja mimoriadne zaujala postava a dielo A. S. Makarenku. Venoval jemu a jeho dielu celkovo 5 recenzií a v roku 1949 uverejnil o ňom v Pedagogickom zborníku obsiahlejšiu štúdiu. Záujem Jozefa Máteja o Makarenkovo dielo súvisí bezprostredne s jeho vysokoškolským štúdiom (a určite aj s jeho schopnosťou porozumieť ruskému textu), keď v rámci štátnych záverečných skúšok zo špecializácie dejiny pedagogiky u prof. Juraja Čečetku spracoval tému **Výchovný systém A. S. Makarenka**. Žiaľ, túto školskú prácu Jozefa Máteja nepoznáme. V spomenutej štúdiu **Makarenkova činnosť na poli sociálnej výchovy** uverejnenej v Pedagogickom zborníku v roku 1949 sa zamerával na aspekt sociálnej výchovy u Makarenka, ktorý chápe ako podstatnú zložku Makarenkovej pedagogickej teórie a praxe. Podrobne charakterizuje hlavné prvky Makarenkovej výchovnej koncepcie, jej postupné utváranie, reakcie oficiálnej pedagogickej teórie v Sovietskom zväze a uvádza aj niektoré životopisné údaje o Makarenkovi. Štúdiu má tiež prevažne popisný a informatívny ráz, charakteristický pre odborné prvotiny (Mátej mal vtedy 26 rokov). Treba však na druhej strane uviesť, že Mátej si dokázal v tom čase zvoliť (zrejme na podnet prof. J. Čečetku) dobovo aktuálnu a spoločensky a ideovo žiadanú tému. Recenzie i samotná štúdiu boli v tom čase jednou z prvých fundovanejších informácií v našej odbornej tlači o Makarenkovom živote, jeho pedagogických dielach a výchovnej praxi. Záujem Máteja o Makarenka bol završený spracovaním popularizačnej štúdie **O výchove detí a celého radu článkov a štúdií o Makarenkovi, k životu a dielu ktorého sa vracal už len epizodicky** (ešte v roku 1953, 1954). Na tomto mieste treba doplniť, že Mátej mal hlbší záujem aj o historické témy, ktoré súviseli s vplyvom jeho prednášajúceho, významného historika Branislava Varsíka u ktorého spracoval na štátnu záverečnú skúšku z histórie tému **Revolučný rok 1848 v Čechách**.²⁶ Zvýšený záujem o históriu a pedagogiku viedol nakoniec k jeho ďalšiemu smerovaniu k oblasti dejín pedagogiky.²⁷

V štúdiu **O výchove detí v rodine** (Martin: Osveta, 1954), v tejto rozsahom nevelkej, 24-stranovej publikácii zosumarizoval Mátej svoje dovtedajšie poznatky a načrtnol stručný obraz výchovného systému A. S. Makarenka. Pomerne podrobne s uvedením príslušného spisu a citáciou z neho uvádza Makarenkove výchovné názory v jednotlivých oblastiach pôsobenia: rodičovská autorita, disciplína, hra, výchova k práci, rodinné hospodárstvo, výchova kultúrnych návykov a pohlavná výchova s výzvou čitateľovi na štúdium Makarenkových diel, ktoré boli v čase vydania publikácie k dispozícii. Aj táto obsiahlejšia štúdiu je však len komentárom Makarenkových výchovných názorov zhrnutých na základe jeho dostupných diel. Štýl výkladu je veľmi prístupný a zodpovedá osvetovému poslaniu, ktoré mala publikácia vo vienu. Vyšla ako ako 35. brožúra popularizačnej edície pod názvom **Veda ľudu v martinskem vydavateľstve Osveta**. Na exemplári výtlačku z pozostalosti Jozefa Máteja je aj venovanie budúcej manželke: „Svojej drahej Zlatinke. B., 24. sept. 1954.“²⁸

V roku 1953 po prvý raz spracoval Jozef Mátej životopisný, politický a učiteľský profil Jána Nálepku, učiteľa a partizána. Išlo o profil výrazne angažovanej osobnosti, ale bizarnejšie sú okolnosti ako sa dostal Jozef Mátej k materiálom o ňom.

V roku 1953 sa pripravovala vo veľkom náklade tlač nových učebníc a keďže chýbal papier, vyšlo vládne nariadenie, aby každý rezort dodal štátu starý papier. Preto sa aj v rezorte školstva, presnejšie na vtedajšom Povereníctve pre školstvo a osvetu SNR likvidoval starý archív. Tak boli na dvor tejto inštitúcie vyhodnené staré spisové materiály, medzi ktorými Jozef Mátej našiel aj osobný spis Jána Nálepku, ktorý ho inšpiroval k spracovaniu jeho profilu (toto spomínal v jednom rozhovore aj mne osobne, dokladá to článok z **Učiteľských novým** i citácia dokumentu v jednom z článkov o Nálepki z roku 1953).

²⁶ Miháľechová, M.: cit. dielo, s. 13.

²⁷ Podľa citovanej Miháľechovej práce absolvoval Mátej prednášky z filozofie u prof. S. Štúra a I. Hrušovského, zo sociológie u prof. A. Štefánka, psychológie u prof. A. Jurovského, archeológie u prof. V. Kričku -Budinského a J. Skutku, z histórie u prof. V. Ondroucha, E. Perfeckého, D. Rapanta, J. Martinku a spomínaného B. Varsíka. Ide o významné učiteľské osobnosti v uvedených odboroch.

²⁸ Exemplár publikácie je uložený v Múzeu školstva a pedagogiky, Hálova 16, Bratislava, sign. 3355/2001 (10 293).

Jozef Mátej priblížil jednak život Jána Nálepku, spracoval jeho vojenský profil, pripojil aj niekoľko údajov o učiteľských pôsobiskách a problémoch, ktoré mal Nálepka so školskými úradmi. Tento archívny materiál dokázal užitočnosť pre napísanie viacerých článkov a štúdií štylisticky a obsahovo takmer totožných (v Učiteľských novinách, Jednotnej škole, Socialistickej škole a pod.), najkoncentrovanejšie v propagandistickej brožúrke Nálepka – vzor statočnosti (Bratislava: SV Zväzu protifašistických bojovníkov, 1953). To je ďalšia charakteristická črta tvorby Jozefa Máteja, že materiál jednotlivých tém spracovával s drobnými úpravami do viacerých periodík, prípadne pre živé vystúpenia. Musíme konštatovať, že v týchto štúdiách používal štylistiku charakteristickú pre 50. roky 20. storočia, ich slovník je neadekvátny najmä pre odbornú tlač a dnes už pôsobí archaicky. Zároveň však uznávame, že jeho práce o Nálepku boli prvými prácami, ktoré si všimli Nálepku z hľadiska jeho učiteľskej činnosti a niektorých pedagogických názorov, je v tejto téme „prvolezcom“.

Spracovaným archívnym materiálom a informáciami z dostupných sekundárnych prameňov prispel Jozef Mátej do veľkej popularizačnej publikácie **Nálepka – vzor statočnosti** (Bratislava: SV Zväzu protifašistických bojovníkov, 1953. 22 strán). Žiaľ, publikácia nešpecifikuje presne autorov, iba poznámenáva, že brožúra je spracovaná podľa materiálov J. Máteja a Š. Chovanca. S veľkou pravdepodobnosťou z Mátejových podkladov vychádza úvodná časť publikácie, ktoré zachytáva jeho život a učiteľskú činnosť (s. 3 – 8). Samotná publikácia nemá zvláštnu hodnotu, je skôr historickým dokumentom vypovedajúcim o prvých prácach o Jánovi Nálepku. Z postavy Jána Nálepku rezultoval potom Jozefovi Mátejovi celoživotný záujem o spracovanie portrétov učiteľov – účastníkov protifašistického odboja a Slovenského národného povstania.

V roku 1953 však po prvý raz sa venuje historicko-pedagogickej téme v pravom slova zmysle. Išlo o štúdiu **Pedagogický ruch na Slovensku v predmatičnom období (1859 – 1863)**, ktorú uverejnil v Jednotnej škole. Prináša v nej analýzu článkov slovenských pedagogických časopisov, ktoré sa dotýkali problematiky osobnosti učiteľa, školy, rodinnej výchovy, pracovnej výchovy a pod. Voľba témy vyplývala jednak z jeho vtedajšej seminárnej práce, v ktorej spracoval aktivitu štúrovcov na poli výchovy a vzdelávania a motívom k takejto podobe štúdiu mohla byť inšpirácia u Juraja Čečetku, ktorý je autorom obdobnej štúdie Pedagogické časopisy predmatičného obdobia z toho istého roku. Možno teda povedať, že vstup Jozefa Máteja medzi historikov slovenského školstva a pedagogiky v 19. storočí je inšpirovaný dielom Juraja Čečetku, teda že Jozef Mátej cieľavedome sa pokúšal nadviazať na Čečetkovo historicko-pedagogické dielo. Možno jej však vytknúť miestami popisný charakter, najmä však neadekvátne komparovanie stavu školstva v 2. pol. 19. storočia so stavom v 50. rokoch. Napr. Makovického požiadavky na školu komentuje v tom zmysle, že v tom čase ich buržoázia nemohla akceptovať a že sa dajú realizovať len v socialistickom zriadení.²⁹ Pozitívom je, že po prvý raz sprístupnil v náčrte obsah a zameranie najvýznamnejších príspevkov slovenských pedagogických časopisov tohto obdobia, ktoré ani odborná verejnosť dôkladnejšie nepoznala.

V nasledujúcom roku 1954 rozširuje Jozef Mátej svoju publikačnú aktivitu žánrovo a tematicky. K príležitostnému článku o Makarenkovi pripojil aj odborný článok o N. K. Krupskej, rovnako sa dvakrát vrátil aj k životu a dielu J. A. Komenského. Novým aspektom publikačnej aktivity Jozefa Máteja je, zrejme v súvislosti so štúdiom života a diela Makarenku, prehĺbujúci sa záujem o sovietske školstvo a pedagogiku. Tento záujem bol isto silne podporený aj vonkajším faktorom, keď ani školstvo neobišiel politický tlak na preberanie sovietskych skúseností. Je to zrejme ako z uvedených príspevkov o Makarenkovi a Krupskej, tak aj z jeho statí o sovietskom školstve a pedagogike v Jednotnej škole, tak aj zo state o pripravovanej sovietskej učebnici pedagogiky, i štyroch recenzií nových sovietskych pedagogických prác. Informačný charakter majú aj dva príspevky komentujúce štatistické údaje o školstve na Slovensku v školskom roku 1953/54. Opätovne ide o popisné príspevky, ktoré boli produktom jeho inšpektorskej činnosti. Napovedá tomu aj uvedenie skratky pracoviska (PŠO, resp. PŠVU – Povereníctvo školstva a osvetu, resp. Povereníctvo školstva, vied a umení) za podpisom v závere článkov.

Najhodnotnejším príspevkom v uvedenom roku bola štúdia **August Horislavov Škultéty ako pedagóg**, ktorou nadviazal na svoju predchádzajúcu štúdiu o pedagogickom ruchu na Slovensku v prvej polovici 19. storočia. Ide o prvý ucelený portrét Škultétyho ako učiteľa, správcu revúckeho

²⁹ Mátej, J.: Pedagogický ruch na Slovensku v predmatičnom období (1859 – 1863). Jednotná škola, r. 8 (1953), č. 5, s. 421.

gymnázia, jeho pedagogickej tvorbe a náhľadoch. K tejto osobnosti dejín slovenského školstva 19. storočia sa vrátil vo svojej tvorbe viackrát (1956, 1963, 1977).

V nasledujúcom roku 1955 uverejnil Jozef Mátej celkovo 8 príspevkov v pedagogickej tlači. Opätovne išlo v prevažnej miere o recenziu novej publikácie (Lordkipanidzeho Pedagogická náuka K. D. Ušinského), prehľad článkov v českej Pedagogike a správu z odborného podujatia. Dva príspevky však naznačujú počiatok ďalšieho smeru Mátejovej publikačnej a výskumnej práce.

Za prvé je to nekrológ Za Adolfom Hrycom, zakladateľom slepeckého školstva na Slovensku (inak vzdialeným príbuzným). K takémuto žánru (nekrológ, medailón pri životnom výročí) sa Jozef Mátej od 60. rokov venoval pravidelne.

Za druhé to bola najprv správa z podujatia Protí prežitkom ľudáctva a následne aj štúdia **Školská výchova za tzv. slovenského štátu**, ktorá stojí na počiatku jeho mnohoročného odborného záujmu o školstvo, výchovy a vzdelávanie v čase vojnovéj Slovenskej republiky.

V nasledujúcom roku 1956 uverejnil Jozef Mátej 10 príspevkov. Polovičku tohto počtu tvorili recenzie nových kníh, predovšetkým Krasnovského Ján Amos Komenský, Goláňov portrét Ľudovíta Štúra, Chlupove Pedagogické stati a dve krátke anotácie v Učiteľských novinách o Krasnovského a Altovej monografiách o Komenskom a vysokoškolskom texte Dejiny školstva a pedagogiky na Slovensku do prvej svetovej vojny. S odstupom času (ale vari aj v danom období) paradoxne pôsobí Mátejovo zdôraznenie, že po vydaní Krasnovského a Altovej monografie „môže československé učiteľstvo pozerat' novým, správnym pohľadom na veľký zjav nielen našej, ale aj svetovej pedagogiky – na J. A. Komenského.“³⁰

V roku 1956 sa Jozef Mátej krátkou staťou v Učiteľských novinách vrátil k osobnosti A. H. Škultétyho, je to v podstate výťah hlavných téz zo štúdie, ktorú uverejnil v roku 1954 v Jednotnej škole. Iným článkom o Karlovi Havlíčkovi Borovskom sa prezentoval v Učiteľských novinách a v Jednotnej škole zverejnil pri príležitosti 55. narodenín medailón o Cyrilovi Chorvátovi (1901 – 1985), našom vynikajúcom rusistovi medzivojnového obdobia. Zverejňovaniu medailónov popredných pedagógov a učiteľov sa Jozef Mátej venoval v ďalších desaťročiach veľmi intenzívne, takže možno uzavrieť, že sa stal hlavným predstaviteľom tohto publicistického žánru v pedagogickej tlači.

V uvedenom roku publikoval Mátej v Učiteľských novinách aj dva články, ktoré nie sú charakteristické pre jeho odborné zameranie. Ide o teoreticko-výchovné state Jednota teórie a praxe vo výchove a Príklad učiteľovej osobnosti vo výchove.³¹ Sú takpovediac vedľajším produktom jeho učiteľskej činnosti na vysokej škole. Ide o opakovanie dobovo známych téz o výchove s tým, že na viacerých miestach článkov uvádza aj údaje historického rázu, ktoré dokresľujú teoretické závery (spomína Komenského, Štúra, Škultétyho, Makarenku a ďalších).

V podobnom duchu sa nesie Mátejova publikačná aktivita aj v roku 1957. Uverejnil 4 články a štúdie a 3 recenzie.

V recenziách sa venoval posúdeniu Bakošovej práce Štúr ako vychovávateľ a bojovník za slovenskú školu, recenzii prvého vydania Rousseauovho diela Emil alebo o výchove v slovenskom jazyku a dvom recenziám o Krasnovského a Altovej monografii (recenzuje však len Krasnovského dielo, Altovu prácu uvádza len so základným bibliografickým údajom). Kým prvé dve recenzie sú novými príspevkami aktuálne vydaných prác, tretí článok v podstate opakuje text recenzie, ktorú uverejnil už v predchádzajúcom roku v Učiteľských novinách. Recenzie opäť primárne popisujú obsahovú náplň prác a v závere ich odporúčajú k dôkladnému štúdiu.

Uverejňuje v Učiteľských novinách prehľadový článok o J. H. Pestalozzim a v tom istom periodiku zverejňuje aj ďalší medailón venovaný svojmu staršiemu kolegovi Gustávovi Pavlovičovi. V časopiseckom článku zasa sumarizuje Komenského názory na mravnú výchovu na základe jeho Informatória školy materskej a Veľkej didaktiky.

Väčším príspevkom bola štúdia „**Reforma**“ **gymnázia a učiteľského vzdelávania za tzv. slovenského štátu** uverejnená v Jednotnej škole. V zásade sa jednalo o časť kapitoly, ktorá sa dostala do jeho knižného spisu Školská výchova za tzv. slovenského štátu (so zreteľom na všeobecnovzdelávaciu školu). (Bratislava: SPN, 1958. 208 s.). Autor v nej analyzuje jednotlivé návrhy

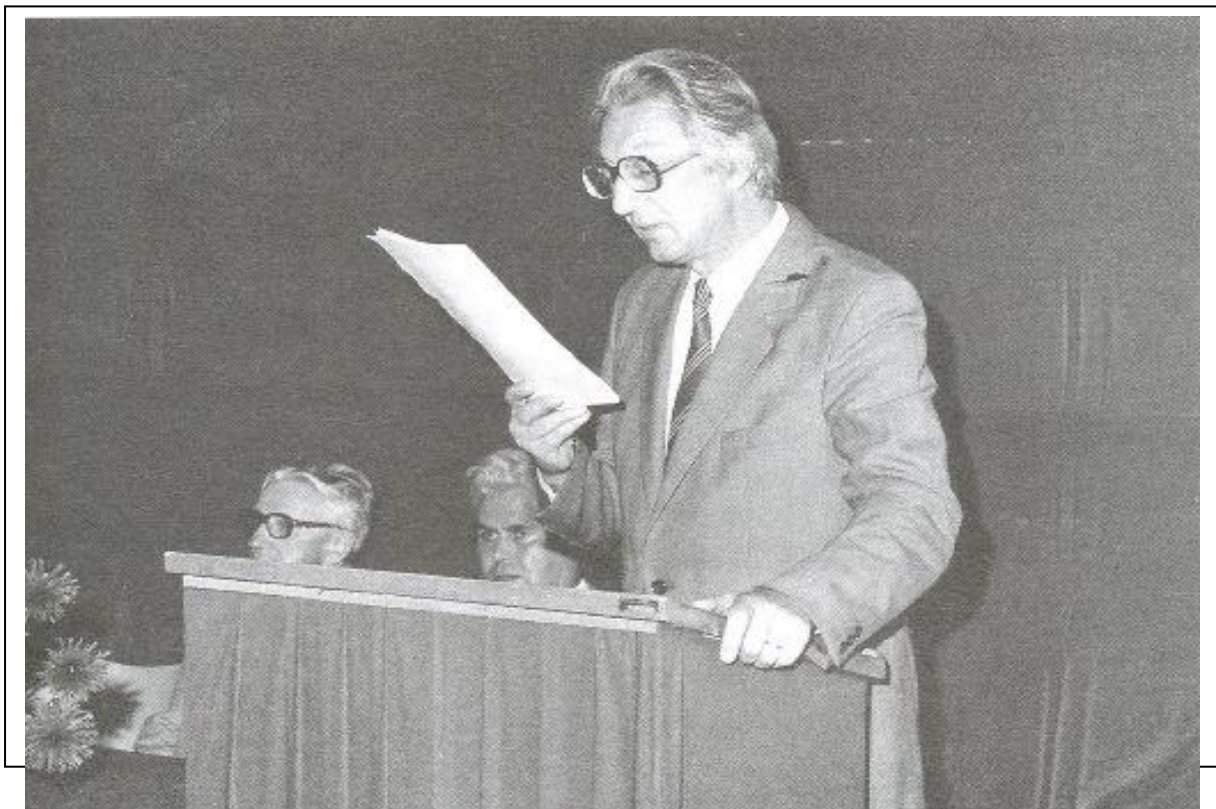
³⁰ Mátej, J.: Dve monografie o J. A. Komenskom. Učiteľské noviny, roč. 6 (1955), č. 34, s. 6.

³¹ Učiteľské noviny, roč. 6 (1956), č. 3, s. 1; Učiteľské noviny, roč. 6 (1956), č. 47, s. 1.

a ich motiváciu pri zjednocovaní viacerých typov gymnázií a zmeny, ktoré nastali v učiteľskom vzdelávaní, tj. zriadenie učiteľskej akadémie.

Mátejova monografia (i predmetná štúdia) vznikli v období, keď sa vtedajšia historická veda usilovala vyrovnáť s obdobím rokov 1939 – 1945. Túto prácu na poli dejín školstva vykonal v zásade Jozef Mátej. V uvedenej knihe, a je to vidno aj v štúdiu, postupoval veľmi systematicky a poznal všetky relevantné oficiálne pramene k tejto problematike. Problémom však bol dobovo podmienený ideologický prístup načrtnutý už historickým bádáním, ktorý apriórne odsúdil toto obdobie. Preto aj v Mátejovej štúdiu, popri precízne spracovanej faktografii, prevažuje premrštene kritické stanovisko k uskutočnenej reforme, ktorej vyčíta predovšetkým, že mala slúžiť protifudovým cieľom, že mala posilniť vplyv cirkví na výchovu mládeže, že zrušila koedukáciu na stredných školách a pod. Pri týchto vývodoch si pomáhal aj uvádzaním niektorých termínov do úvodzoviek (podrobnejšie pri analýze knižnej práce).

Obdobie rokov 1949 – 1957 možno považovať za etapu Mátejovho odborného rastu, v ktorom už našiel niekoľko svojich nosných tém, ktorým sa venoval prakticky po celý svoj život. Išlo najmä o problematiku školstva v druhej polovici 19. storočia, z ktorej sa špecializoval najmä na tematiku matičných slovenských gymnázií, na spracovanie prvých učiteľských osobností protifašistického odboja, na problematiku školstva v rokoch 1939 – 1945 a začal uverejňovať aj prvé medailóny žijúcich či zomrelých učiteľov a pedagógov. Pravda, ide o zárodky týchto tém, z ktorých mu v priebehu rokov vyvstali ďalšie čiastkové témy. Za zárodky ich možno považovať najmä pre spôsob spracovania, v ktorom prevažuje určitá schematičnosť, časté používanie dobových zvrátov a fráz a v tomto období ešte nepristúpil pri spracovaní hlavných tém k širšiemu archívnemu výskumu (vari až na štúdiu o reformách strednej školy a učiteľského vzdelania za vojnovnej SR).

PhDr. Vladimír Michalička, CSc. (1950) vyštudoval odbor výchovu a vzdelávanie dospelých na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Od roku 1984 pracuje v Múzeu školstva a pedagogiky a sústavne sa zaoberá slovenskými dejinami pedagogiky 19. a 20. storočia. Publikoval viacero monografií a štúdií.

Kontakt: vlado0123@azet.sk

SPRÁVY

Blahoželáme historikovi Dušanovi Dubovskému k životnému jubileu

V tomto roku sa okrúhleho životného jubilea dožíva vynikajúci regionálny kultúrny historik školstva a pedagogiky a dokumentátor pán Dušan Dubovský z Revúcej.

Narodil sa 16. 8. 1943 v Krupinej, kde prežil detstvo a mladosť, v Banskej Štiavnici absolvoval Strednú lesnícku technickú školu, ale od roku 1964 je jeho život spätý s Revúcou, ktorej život a história sa stali jeho srdečnou záležitosťou, s láskou sa jej venuje v mnohých podobách umeleckých a kultúrnych aktivít.

Spočiatku to boli rôzne amatérske činnosti pri tvorbe estrádnych scénok, skečov, ktoré aj sám režíroval a v ktorých aj vystupoval. Súbežne s tým rozvinul svoju mnohoročnú záľubu fotografickú dokumentáciu mesta Revúcej, ktorú sprístupnil Revúčanom na početných výstavách a v publikáciách. Zachytil ňou nielen staršiu históriu mesta, ale aj jeho premeny v každodennom kolobehu života. Predmetom jeho záujmu sa stali aj osobnosti Revúcej a jej najbližšieho okolia, činnosť rôznych spolkov, organizácií a inštitúcií (železiarske spolky, hasičstvo, sokolstvo a pod.), ale jeho najvýznamnejším prínosom – aspoň pre historikov školstva a pedagogiky – sú jeho práce o histórii a význame Prvého slovenského ev. a. v. gymnázia v Revúcej.

Ako jeho správca Pamätnej izby Prvého slovenského ev. a. v. gymnázia v Revúcej, inak národnej kultúrnej pamiatky, mal možnosť dôkladne sa oboznámiť s jeho bohatou a skvelou históriou, s činnosťou podporovateľov tejto slovenskej strednej školy, jej profesorov a študentov. Z publikovaných prác treba vysoko hodnotiť posledné dielo, ktoré vyšlo k minuloročnému jubileu revúckeho gymnázia *Svätyňa osvety a vzdelanosti* (Revúca: MKS, 2012). Autor v tomto diele zasadil vznik a vývoj revúckeho gymnázia do širších školských a kultúrnych súvislostí vtedajšieho Uhorska a poukázal na zložitú a ťažkú cestu jeho zrodu. V jednotlivých kapitolách, v ktorých približuje jeho dvanásťročný vývoj podrobne charakterizuje jeho organizáciu, náplň štúdia, činnosť gymnaziálnych profesorov, život žiakov a študentov, skrátka podáva obšírny a vyčerpávajúci obraz o dejinách tejto slovenskej strednej školy 19. storočia opierajúci sa o množstvo autentického materiálu, ktorý autor dôverne pozná.

K tejto publikácii sa tematicky viaže ďalšie jeho dielo charakteristické precíznou bádateľskou prácou, úsilím o bohatú dokumentáciu, ktorou je spis *Revúca, kolíska slovenského stredného školstva* (Revúca: MKS, 1993). Rovnaké črty majú jeho rozsahom menšie dielka: *Revúca, mesto Prvého slovenského gymnázia* (Revúca: MKS, 1999) či *Prvé slovenské gymnázium* (Revúca: MKS, 2001).

S históriou revúckeho gymnázia sa spájajú aj mená jeho významných profesorov, ktorým Dubovský tiež venoval pozornosť, a tak vznikli menšie práce popularizačného zamerania Samuel Ormis (Revúca: MKS, 1996) a PhDr. Ivan Branislav Zoch (Revúca: MKS, 1996), Dr. Ivan Branislav Zoch, zakladateľ ochotníckeho divadla v Revúcej (Revúca: MKS, 1996), zo širšieho pohľadu sem možno zaradiť aj biografiiu podporovateľov gymnázia pod názvom *Reussovci* (Revúca: MKS, 2001).

K historickej problematike školstva Revúcej sa vrátil aj v pamätnici 50 rokov Základnej umeleckej školy v Revúcej (Revúca: ZUŠ, 2002).

V odborných kruhoch sú vysoko hodnotené aj Dubovského podarené pokusy o encyklopedický pohľad do histórie mesta, ktorý je zjavný v jeho *Biografickom lexikóne mesta Revúca* (Revúca: MKS, 2000), *Evanjelikov v dejinách Revúcej* (Revúca: MKS, 2004)

či Revúca – jej športovci a majstri Slovenska, Európy a sveta (Revúca 2009), za ktorú získal aj Prémium J. M. Hurbana za rok 2009, udelenú Slovenskou národnou knižnicou a Národným biografickým ústavom v Martine

Pri významnou životnom jubileu nemožno pri výpočte Dubovského diel vynechať ďalšie regionálne práce odkrývajúce bohatú, ale širšiemu okruhu záujemcov menej či vôbec neznámu históriu. Takou je monografia Letokruhy mesta Revúca (Revúca: MKS, 2001), Pamätnica mesta Revúca (Revúca: MKS, 2007) a so životom v Revúcej zviazané kultúrno-historické práce Z histórie Revúcej a ochotníckeho divadla (Banská Bystrica: Esprint, 1996), Hasičstvo v Revúcej a v okolí (Revúca: MKS, 1998) či Revúcke kostoly, zvony a ich tvorcovia (Revúca: MKS 2004).

Tento medailón môže len skicovite načrtnúť doterajšiu tvorivú prácu jubilanta. Nie je ani úplným zoznamom jeho publikačnej činnosti a nie je ani uzavretým hodnotením jeho diela, nakoľko Dušan Dubovský pracuje na ďalších dielach. Pri príležitosti jeho jubilea mu želáme pevné zdravie, pohodu a mnoho naplnených tvorivých plánov.

PhDr. Vladimír Michalička, CSc.

Slovinské školské múzeum v Lubľani

Slovinské školské múzeum (Slovinski šolski muzej, ďalej SŠM) je štátna verejná inštitúcia so sídlom v hlavnom meste Lubľana a jedna z desiatich v sieti slovinských národných múzeí a galérií. Slovinské školské múzeum vzniklo v roku 1898 z iniciatívy Zväzu slovinských učiteľských spolkov, nepretržite funguje od roku 1938. Možno teda povedať, že za viac ako sto rokov prekonal múzeum zaujímavý historický vývoj podobný mnohým múzeám tohto zamerania v strednej Európe.

Poslaním SŠM je dokumentovať dejiny slovinského školstva a pedagogiky, ale aj mimoriadne zjavy dejín tejto kultúrnej oblasti v iných krajinách, najmä ak sú previazané so Slovincami. Sídlom múzea je centrum hlavného mesta Slovincov, umiestnené je v budove bývalej cirkevnej kláštornej školy uršulínskeho rádu. Aj keď múzeum nemá také rozsiahle výstavné priestory, predsa sú dostatočné, aby už niekoľko rokov tu bola návštevníckej verejnosti k dispozícii prehľadná expozícia dejín slovinského školstva, jeho hlavných etáp, historických míľnikov a najvýznamnejších osobností. Usporiadaná je chronologicky (do r. 1848, 1848 – 1918 a 1918 – po 21. storočie). Expozícia plne využíva dostupné výstavné a expozičné prostriedky (texty, obrazy, fotografie, modely, figuríny v dobovom oblečení a pod., v menšej miere videoprojekciu) v priestoroch prvého a druhého poschodia. Vari najzaujímavejšie sú repliky školských tried ľudovej školy z prelomu 19. a 20. storočia, ktoré slúžia aj na špecifické múzejné programy obľúbené najmä medzi mládežou. Napr. program Škola našich babičiek a dedov je priestor pre zážitkovú vyučovaciu hodinu v tej podobe ako sa odohrávala na prelome 19. a 20. storočia, s učiteľom v dobovom kostýme, s rôznymi atrakciami (sedenie v tzv. somárskej lavici, kľáčanie na kukurici a pod.). Podstatnú časť návštevníkov tvoria školské triedy, ale aj domáci a zahraniční turisti prechádzajúci centrom Lubľany.

V Slovincami školskom múzeu pracuje okrem riaditeľa p. Stane Okoliša deväť interných zamestnancov (kurátori, knihovníčky, technickí a hospodárski zamestnanci), ale na

jeho činnosti sa podieľa aj široký okruh externých spolupracovníkov, ktorí zabezpečujú sprievodcovské služby, realizáciu múzejných programov a pod.

SŠM ponúka svojim návštevníkom aj príležitostné výstavy a odborné podujatia. Z nich možno spomenúť súčasne prebiehajúcu výstavu o obrázkových knihách pre najmenších žiakov, o J. J. Rousseauovi pri príležitosti 250. výročia vydania jeho pedagogického diela Emil alebo o výchove, výstavu o písacích pomôckach a potrebách, o školskom oblečení, ktorá je inštalovaná v neďalekom zámockom múzeu v Kamniku. Z odborných podujatí to bol projekt na báze medzinárodnej spolupráce, ktorý sa zaoberal históriou školských zošitov, na ktorom sa podieľalo aj bratislavské Múzeum školstva a pedagogiky a Slovinské školské múzeum bolo hostiteľom 15. medzinárodného sympózia školských múzeí a školsko-historických zbierok, ktoré sa konalo v júni roku 2013 (podrobnejšie na inom mieste).

Michal Vaněk, M. A., kurátor
SNM – Múzeum židovskej kultúry

RECENZIE

Pšenák, Jozef: Dejiny školstva a pedagogiky. Žilina: Edis – vydavateľstvo Žilinskej univerzity, 2012. 167 strán. ISBN 978-80-554-0596-4.

V rozpätí dvoch rokov vydal náš popredný historik pedagogiky ďalšie dielo venované dejinám školstva a pedagogiky. Tento raz sa jedná o prácu učebnicového charakteru, ktorá v širokom časovom oblúku mapuje všeobecné dejiny pedagogiky od najstarších čias po polovicu 20. storočia.

Samotnej didaktickej látke predchádza úvod, v ktorom autor pojednáva o niektorých teoretických otázkach historicko-pedagogického bádania (literatúra, pramene a metódy).

Nasleduje osem kapitol, v ktorých autor pristupuje k charakteristike vývoja dejín školstva a pedagogiky v jednotlivých obdobiach od krajín blízkeho a vzdialeného Východu, cez antické Grécko a Rím, stredovek, renesanciu a humanizmus, reformáciu a protireformáciu, storočie baroka (vrátane obsiahlejšieho portrétu J. A. Komenského), osvietenstvo, klasicko-idealistickú epochu v Nemecku po vývoj školstva a pedagogického myslenia v Rusku v 18. a 19. storočí. Pravda, to je rozsiahly časový oblúk, z ktorého autor vybral tie najzásadnejšie a najvýznamnejšie školské a pedagogické koncepcie, prípadne tie, ktoré v minulosti zostávali mimo hlavnej pozornosti našej historicko-pedagogickej spisby. K uvedeným obdobiom autor pripojil ešte dve kapitoly: o pedagogických smeroch 20. storočia a stručný portrét poľského pedagóga Janusza Korczaka. V závere je pripojená príloha: Preventívny systém vo výchove mladých.

Pravda, veľký časový oblúk umožnil autorovi len veľmi prehľadne usporiadať látku tak, aby záujemca o dejiny školstva a pedagogiky získal prehľad o vývoji tejto pedagogickej disciplíny. V štylistike textu prekáža častejšie používanie zastaralých prívlastkov ako reakčný, nepriateľský a pod. V závere zaradená príloha pôsobí dosť neorganicky. V súpise literatúry sú aj publikácie, ktoré nie sú bežne dostupné.

Vladimír Michalička

ANOTÁCIE

Polehla, P.: Jezuitské divadlo ve službě zbožnosti a vzdělanosti. Černý Kostelec: Pavel Mervart, 2011. 163 str. ISBN 978-80-87378-81-6.

Ide o zaujímavú a dobre spracovanú publikáciu z problematiky jezuitského školstva. Podáva genézu jezuitských školských hier, analyzuje ich žánrovú pestrosť, tématické spracovanie a výchovný dosah.

(vm)

Lukáč, M.: Ján Alexander Rotarides (1822 – 1900) život a dielo. Krupina: KC a Múzeum A. Sládkoviča v Krupine, 2012. 127 s. ISBN 978-80-97260-1-8.

Kniha je biografickou štúdiou zachytávajúcou životné osudy Jána Rotaridesa, jeho predkov a najmä jeho účasť v slovenskom povstaní 1848 – 49. O. i. si všíma aj jeho predkov, z ktorých mnohí pôsobili v Hontianskej župe ako učitelia elementárnych škôl. V knihe je aj obrazová príloha s vyobrazením budov bývalých škôl v Dolných Príbelciach, Drienove a Nedelišti.

(vm)

Urbanová-Vrončová, Z.: Letanovské školstvo v zrkadle času. Letanovce 2012. 126 s. ISBN 978-80-88704-75-1.

Autorka tejto publikácie podáva stručnú históriu letanovského školstva – základnej školy, špeciálnej školy a materskej školy, pripomína účinkovanie jednotlivých riaditeľov a učiteľov týchto škôl. Zameriava sa však skôr na novšiu históriu po roku 1945.

(vm)

Drenko, J.: Topografia dejín škôl Novohradu II. (Okres Poltár). Lučenec-Poltár: vl. nákl., 2013. 68 strán.

Touto publikáciou autor pokračuje v hĺbkovou historicko-pedagogickom mapovaní dejín školstva Novohradu, presnejšie, dnešného okresu Poltár. V práci využil svoje výskumy maďarských i domácich archívov a ponúka bohatstvo historických údajov o školách, školských budovách, učiteľoch, žiakoch, vyučovaní a pod. Publikáciu dopĺňa aj obrazová príloha.

(vm)

Jaremová, D.: Geodetická technika v zbierkovom fonde Slovenského technického múzea Košice. Košice: STM SNM, (2013). 135 strán. ISBN 978-80-89082-32-2.

Slovenské technické múzeum SNM v Košiciach sa zameriava na dokumentáciu oblasti techniky. Popri iných zbierkových fondoch sústreďuje vo svojich zbierkach aj hmotné pamiatky z oblasti geodetickej techniky a časť tohto zbierkového fondu zachytáva aj predložený katalóg. Je vybavený krátkym úvodným slovom, vyobrazeniami zbierkových predmetov a prináša text v slovenskom a anglickom jazyku.

(vm)

Kočí, M., Abbafyová, L.: Zo života revúckeho gymnázia. Bratislava: ÚIPŠ, 2013. 55 s. Ed.: Memoria museica. ISBN 978-80-7098-517-5.

Rozsahom nevelká práca, ktorá prináša rôzne zaujímavosti a drobnosti zo života školy, jej profesorov a študentov, ktoré v textoch odborných prác často zaniknú. Knižka vyšla pri príležitosti 150. výročia založenia Prvého slovenského gymnázia v Revúcej.

(vm)

Lehotská, Z.: Vybrané kapitoly z dejín pedagogiky. Dubnica nad Váhom: DTI, 2011. 63 s. ISBN 978-80-894000-38-6.

Učebná pomôcka s prehľadom všeobecných i slovenských dejín školstva a pedagogiky. Z toho vyplýva aj jej stručnosť, navyše, poznamenaná mnohými nepresnosťami a tlačovými chybami.

(vm)

Číslo 2/2013 Historicko-pedagogického fóra (Internetový časopis pre dejiny pedagogiky a školské múzejníctvo) zostavila dočasná redakčná rada: PhDr. Vladimír Michalička, CSc. (Bratislava), Doc. PhDr. Eduard Lukáč, PhD (Prešov) a PhDr. a ThMgr. Libor Bernát, CSc. (Trnava). Autor návrhu obálky akad. sochár Ľubomír Čierny. Na obálke je použitá ilustračná snímka z publikácie Mi
Časopis vychádza dvakrát ročne. Redakčná uzávierka 15. 11. 2013. ISSN 13338-693 X.